

USTEC·STES

Intersindical Alternativa de Catalunya (IAC)

www.sindicat.net

Franqueig
concertat
02/444

Número 499

Eina sindical Moviments Socials

Justícia climàtica

Una eina de pau

Editorial

Enguany el títol de l'*Eina* amb motiu del DENIP — Dia Escolar per la No-Violència i la Pau— mira de relacionar la Cultura de Pau amb la justícia climàtica. En aquests darrers temps, les diferents cares del poliedre que han de contribuir a fer possible la pau al món en mostren una fins ara potser no prou (re)coneguda. És per això que en aquesta ocasió hem considerat necessari tractar aquest aspecte, perquè la crisi climàtica és una amenaça per a la humanitat que reproduceix i reforça les desigualtats existents, les quals són a l'origen dels conflictes i de les violències que esquitxen una multitud de països de tots els continents. Sabíem que sense justícia social no seria possible la pau. De la mateixa manera podem dir que la manca de justícia climàtica és un escull que impossibilitarà la consecució del món en pau que anhelem.

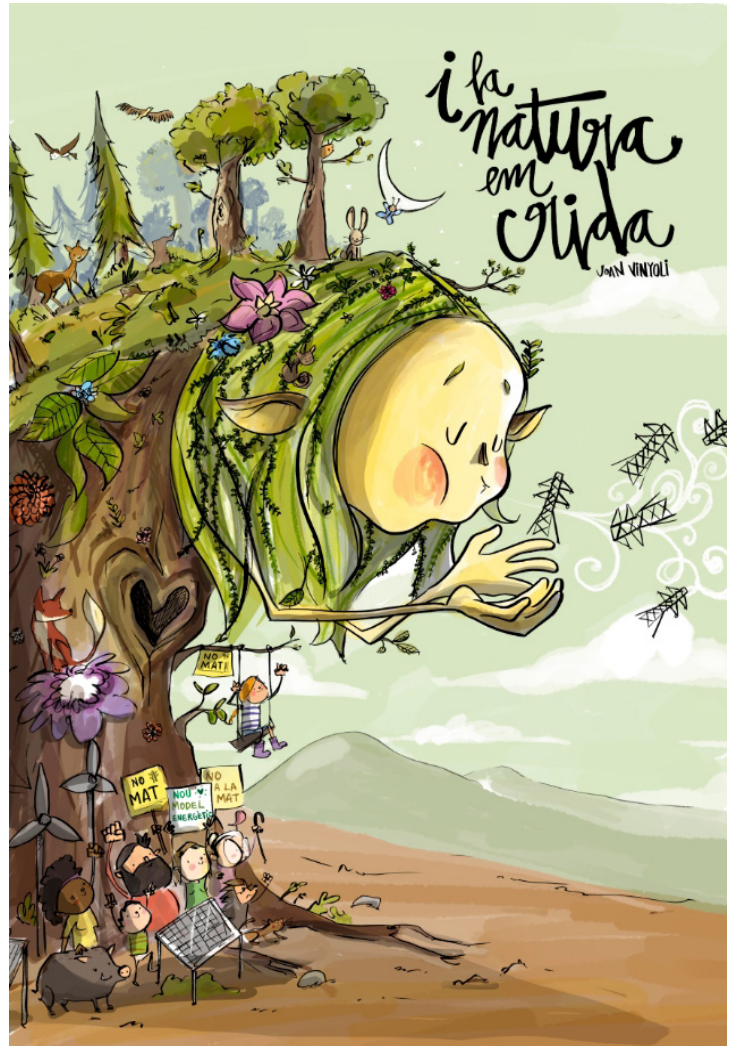
Si bé les vagues de caràcter mundial dels i les estudiants a finals del mes de setembre de l'any passat contra el canvi climàtic han fet despertar consciències a les societats occidentals davant l'emergència pel clima, també és veritat que el moviment feminista fa temps que denuncia les conseqüències de la insostenibilitat d'un sistema fonamentat en el productivisme, el consumisme i el creixement il·limitat, alguns dels grans dogmes del neoliberalisme imperant. És per això que en aquesta *Eina* hi podreu trobar la semblança de diverses dones activistes dels cinc continents, com ara Berta Cáceres, assassinada el 2016 per la seva defensa del medi ambient. Així doncs, la lluita per la justícia climàtica no ha nascut avui però sí que resulta indefugible a hores d'ara d'afegir-se a aquesta causa tot reconeixent el treball de totes aquelles persones que fa temps que malden per fer-la possible.

Com sempre, perquè aquesta publicació arribi a l'alumnat trobareu en aquestes pàgines un seguit de propostes didàctiques que poden ser útils per dur a terme el treball a l'aula. Com a principal novetat, hi incloem un breu glossari dels termes que considerem que poden resultar de més interès mentre tractem el tema a l'escola o a l'institut.

A començaments de novembre de l'any passat, més d'11.000 científics van advertir del sofriment que ha de comportar la crisi climàtica. El DENIP 2020 pot ser una oportunitat per endegar o continuar el treball que fem en als centres educatius tenint en compte que aquest any tot just estrenat ha de ser una any clau en la lluita per salvar el planeta. No el podem deixar a les mans dels negociants i dels seus col·legues de la indústria dels combustibles fòssils. Hi ha massa en joc i no hi ha pas pla B.

Bon DENIP!

Secretaria de Moviments Socials d'USTEC·STEs (IAC)

Il·lustració cedida per Joan Turu als i a les activistes de @noalamselva que treballen per un nou model energètic a casa nostra. **MAT** *

NOTA

Dins d'aquesta *Eina* hi ha un seguit de paraules ressaltades amb negreta i asterics, que trobaràs definides a l'apartat de "Glossari"

Justícia social i justícia climàtica: dues cares de la mateixa moneda

Des del 1988 i fins avui, només 100 empreses han estat les responsables de l'emissió del 71% dels **gasos d'efecte hivernacle** (GEH)* a escala planetària. La majoria d'aquestes empreses estan relacionades amb el camp de l'automoció i dels combustibles fòssils. La llista de milionaris del món inclou, de manera majoritària, individus que han fet la seva fortuna en sectors de l'economia basats en la crema de **combustibles fòssils***.

Els combustibles fòssils són al cor del sistema econòmic dominant. La nostra societat és addicta al petroli d'una manera directament proporcional a com d'addicta als beneficis és una petita minoria perillosa anomenada classe dirigent. És per això que en la darrera onada de protestes en defensa del clima que va desembocar en la vaga mundial del passat 27 de setembre, un dels eslògans que més èxit van tenir va ser «Canviem el sistema i no el clima». I és que en l'actual context **d'emergència climàtica***, cada cop és més clar per a més gent que no n'hi ha prou amb les opcions «ecològiques» de cada persona mitjançant un consum conscient. Aquestes opcions individuals no són, ni de bon tros, suficients. Ens cal un gir urgent i a escala planetària per reduir dràsticament les emissions de GEH.

La comunitat científica fa dècades que va posar sobre la taula la necessitat de reduir les emissions de GEH per frenar el **canvi climàtic***, però tot i el consens sobre aquest punt i malgrat acords i cimeres, el 2018 les emissions de GEH van créixer un 2,7% respecte a l'any anterior. L'objectiu de mínims és assolir una economia

totalment descarbonitzada el 2050 però cada any ens trobem que no només no avancem cap a aquest objectiu, sinó que malgrat l'emergència climàtica en què ens trobem les emissions de GEH augmenten any rere any.

Els anys 2016, 2017 i 2018 han estat els més càlids de la història. Tres gasos amb efecte hivernacle (CO₂, metà i NO_x) han continuat augmentant les seves concentracions atmosfèriques malgrat totes les evidències que aconsellen disminuir-ne les emissions. La temperatura del planeta continua augmentant, i cada cop s'allunya més la possibilitat de mantenir l'augment de temperatures per sota dels 1,5 – 2 °C. Si arribem a un augment de 4 °C, les conseqüències seran dramàtiques i, a escala planetària, parts importants de la Terra seran inhabitable. Està en joc el futur de la humanitat i dels ecosistemes.

Crisi ecològica global

El canvi climàtic és la part més visible d'una crisi ecològica que va molt més enllà. El canvi d'usos del sòl i la destrucció massiva d'hàbitats naturals (com la que hem vist aquests mesos a la selva brasilera) està portant a l'extinció massiva d'espècies i a la pèrdua de **biodiversitat*** a una escala mai vista, que deixa un planeta cada cop menys capaç d'adaptar-se als efectes del canvi climàtic, perquè l'adaptabilitat dels ecosistemes al nou paradigma depèn de la riquesa genètica. Només les solucions ecològiques (basades en la recuperació i manteniment dels **hàbitats*** naturals) seran vàlides a llarg termini per fer front a aquesta crisi.

El desgel dels pols i també de les glaceres a les àrees muntanyoses és una evidència i s'està produint a una velocitat més alta del que estava previst. Es calcula que un 70% del planeta s'enfrontarà (o ja s'està enfrontant) a greus sequeres que posen en risc els **ecosistemes*** i les societats que en depenen, mentre que la pujada del nivell de mar provocarà que grans ciutats passin a ser inhabitables. Els mecanismes que retroalimenten el canvi climàtic s'estan aguditzant.

Els efectes del canvi climàtic sobre l'**acidificació del mar*** estan empitjorant la capacitat dels organismes que hi viuen per fixar carboni en un dels embornals de carboni més importants que tenim. L'augment de la superfície i la virulència dels grans incendis és també un accelerador de canvi climàtic, ja que es perden grans extensions forestals capaces de fixar el carboni que, si no és en forma d'arbres, s'acumula a l'atmosfera en forma de gas. S'espera que el canvi climàtic tingui efectes cada cop més greus sobre la disponibilitat d'aigua, la pujada del nivell de mar, la supervivència del plàncton i el corall (fixadors de carboni) i els episodis meteorològics extrems. Les inundacions que hem viscut als Països Catalans aquests últims mesos no són un fenomen nou i han tingut efectes desastrosos especialment en aquelles zones on s'havia construït en sòls que sabem que són inundables. El període de retorn d'aquest tipus d'episodis es redueix cada cop més per culpa de l'escalfament global i ens trobarem amb aquestes situacions cada cop més sovint.

El canvi climàtic ha arribat a un punt de no-retorn i hi ha conseqüències que ja no podem evitar. Caldrà adaptar-nos-hi, però cada dia que passa que no fem pas-

ses de gegant per descarbonitzar l'economia empitjorem encara més les conseqüències a què ens haurem d'enfrontar en pocs anys. El món continuaria escalfant-se durant dècades encara que demà mateix, per art de màgia, poséssim fi a totes les emissions de GEH del món.

La crisi climàtica s'imbrica i forma part de la crisi generalitzada (social, econòmica, política i democràtica) en què la humanitat es troba immersa. No hi ha una solució segmentada per a cada un dels aspectes de les crisis, sinó que cal teixir aliances en defensa de tots els drets que posin al centre la idea que les societats es construeixen i depenen dels ecosistemes que les sostenen.

Justícia climàtica

La crisi climàtica és una amenaça global per a la humanitat i al mateix temps reproduceix i reforça les desigualtats existents. El 10% més ric del món és el responsable del 50% de les emissions globals, mentre que el 50% més pobre ho és del 10%. Tanmateix, és precisament el 50% més pobre de la humanitat el que viu a les àrees més vulnerables al canvi climàtic. Per tant, existeix un deute ecològic que els països del nord global hem d'assumir. Al mateix temps, dins de cada territori els sectors més vulnerables als efectes del canvi climàtic són també els més pobres, i les àrees més devastades per fenòmens meteorològics extrems són les més vulnerables des del punt de vista social i econòmic. Avui en dia són les comunitats més marginalitzades les que estan patint els greus efectes del canvi climàtic. És a dir, el canvi climàtic és al mateix temps un problema ambiental i un problema social.

Al cor de la **justícia climàtica*** hi trobem la idea que l'actuació urgent i necessària per mitigar i adaptar-se als efectes del canvi climàtic només pot venir de solucions liderades per les grans majories socials arreu del planeta. No podem esperar que la justícia climàtica vingui de les propostes de les grans corporacions internacionals, perquè són precisament les que ens han dut a aquesta crisi global. En una economia, la capitalista, i més en l'actual fase neoliberal, que es basa en l'obtenció de beneficis a curt termini i en la utopia d'un creixement constant, és impossible trobar una solució duradora i justa per al conjunt de la humanitat, perquè el creixement econòmic i l'acumulació de capital sense límits són incompatibles amb els límits biofísics d'un planeta que no és infinit.

Respostes

La lògica de creixement del capitalisme és incompatible amb el benestar a llarg termini del conjunt de la humanitat, i en l'actual context de crisi climàtica ens cal dir sense embuts que per fer front a aquesta crisi haurérem de construir (i a més de manera urgent) una societat que posi per davant dels beneficis econòmics de la minoria les necessitats humanes i els límits naturals del planeta.

Les solucions fa temps que són damunt la taula: planificació i producció energètica descentralitzada i democràtica basada en fonts 100% renovables, polítiques de protecció dels **serveis ecosistèmics*** bàsics per al futur de la vida humana, etc. Es tracta en definitiva de recuperar el control de la relació de la humanitat amb la natura (actualment està a les mans de poques perso-

nes, els amos de les grans multinacionals, les decisions dels quals ens han dut fins aquí) per poder decidir d'una manera racional, és a dir, democràtica i participada, de quina manera podem construir societats sostenibles sense excloure ningú.

Les cimeres pel clima organitzades per l'ONU han anat de fracàs en fracàs amb uns acords que sempre han quedat lluny del que la comunitat científica i els moviments socioambientals defensaven. El trasllat a Madrid del COP 25, que s'havia de celebrar a Xile, no farà sinó tancar encara més la cimera a la participació ciutadana. Els moviments socials xilens i de l'Amèrica Llatina, que han durant treballat mesos en la contracimera, difícilment podran desplaçar-se fins a Madrid. La negociació sobre com aplicar els acords de París no es pot fer a porta tancada, ja que, un cop més, seran els interessos de les indústries fòssils les que empitjoraran un acord que ja va néixer coix. Així, encara que comptem amb poc de temps, és important que els moviments socials i ecologistes facin sentir la seva veu durant la cimera de Madrid. El camí ja fa mesos que s'ha obert amb milions de persones, liderades pel jovent, que han sortit al carrer per aturar el canvi climàtic i per exigir un gir global immediat en les polítiques climàtiques. Rebel·lió o extinció.

Guillem Boix (ambientòleg i activista)

Entrevista

Datxu Peris, nascuda l'any 1983 a Catarroja (l'Horta), és des dels 16 anys activista mediam-biental i des dels 23, llauradora.

- Bon dia, Datxu, de quina manera vas arribar a dedicar-te a aquesta professió?

Per activisme. L'horta de Catarroja anava a ser arrasada per un PAI que es va aprovar el 2005. Moltes terres es van abandonar, les van comprar constructores i bancs i es van llançar a perdre. Un grup de gent vam ocupar un dels terrenys abandonats i vam començar a treballar-lo. Uns anys després, una persona que vam conèixer al 15M em va proposar emprendre un projecte d'agroecologia i convertir-lo en la nostra forma de vida. D'aquesta manera, a més de reviscolar l'horta amenaçada, podem mantenir una forma de vida coherent amb les nostres idees de defensa de l'horta i el territori, i per tant fer activisme alhora que treballem.

- Quin paper fan actualment l'agricultura i les activitats del món rural al País Valencià?

Dins de l'economia valenciana, l'agricultura és un sector de pes, no tant com la indústria o el turisme, però és important. El problema és que la major part de l'agricultura del País Valencià és monocultiu no ecològic (de taronja, arròs, raïm...) i s'exporta, mentre que ací arriben productes de fora, de països empobrits, cultivats en condicions pràcticament d'esclavitud, i amb un considerable efecte negatiu sobre el medi ambient.

- Es parla molt d'agricultura ecològica i de sobirania alimentària: quina relació i quina importància tenen?

Pense que una sobirania alimentària real només és possible dins del marc de l'agricultura ecològica. No podem considerar la sobirania alimentària simplement el consum de productes de la terra més propera. En eix cas, podríem arribar a la conclusió que l'agricultura convencional, amb els seus fitosanitaris, ens fa paper, però si tenim una concepció més profunda i ètica de l'agricultura ecològica, veurem que no podem parlar de sobirania mentre depenem de grans multinacionals, com ara Bayer, Syngenta, Monsanto..., o mentre destrossen el medi i la terra que ens proporciona menjar.

- Per una altra banda, tampoc podem parlar d'agricultura ecològica sense sobirania alimentària, perquè en quin sentit és ecològic un aliment (lliure de fitosanitaris) que ha de recórrer milers de quilòmetres fins que arriba a les nostres mans?

A més a més, existeix una diferència entre agricultura ecològica i agroecologia. L'agricultura ecològica substitueix els fitosanitaris per productes permesos per un comitè que concedeix un segell que garanteix que els productes estan lliures de químics, mentre que l'agroecologia va més enllà. És una filosofia, un canvi de paradigma. No es limita a substituir uns productes per uns

altres. Tracta d'integrar les persones en el procés agroalimentari. Per tant té un component social i cultural que no existeix en l'agricultura ecològica. També busca un equilibri natural entre els cultius, fugint per exemple del monocultiu i del cultiu intensiu, permesos en l'agricultura ecològica, així com canals curts de comercialització, que fan que les persones consumidores siguen conscients del procés de producció dels seus aliments.

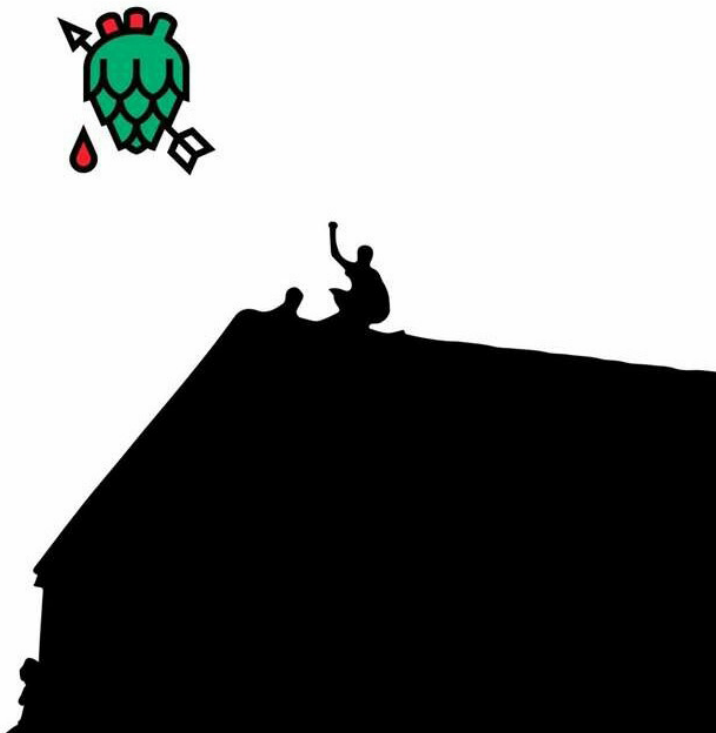
- Sovint es concep el treball en l'agricultura com una professió idíl·lica en harmonia amb la natura i allunyada dels conflictes. Com el descriuries tu?

Eixa és una visió ingènua de la realitat. De l'agricultura convencional, en què un terratinent o una empresa explota les treballadores i treballadors directament, crec que no cal ni parlar-ne. Òbviament, l'agroecologia és una forma de vida que et fa dependre de la terra i els seus cicles, i per tant connectar-hi, valorar-la, entendre-la i respectar-la, però això no et deslliura del sistema capitalista i liberal en què vivim ni dels conflictes que provoca. Ara que sembla que la gent comença a conscienciar-se sobre el medi, el mercat també es vol aprofitar d'aquesta necessitat i omplir el supermercat de productes amb el segell eco que ajuden la gent a tindre la consciència tranquil·la sense eixir de les grans superfícies. Així, les mateixes multinacionals que perjudiquen el xicotet comerç també perjudiquen les llauradores. És difícil arribar a fi de mes; és dur, a més, dependre de l'oratge i com en qualsevol ofici et fa marcar uns objectius que has de complir per a sobreviure dins del sistema.

- Què li demanaries a l'Administració en relació amb les activitats econòmiques del món rural?

Li demanaria una protecció efectiva del camp i del món rural. Sembla que per a les administracions protegir el món rural és blindar la caça, en lloc d'anar a l'origen dels problemes.

Creo que protegir l'agricultura (i el xicotet comerç, en general) implica tallar les ales al lliure mercat i el neoliberalisme. Posar aranzels efectius als productes de fora, incentivar el consum de proximitat, donar ajudes econòmiques i subvencions i fer polítiques de promoció dels productes locals. Cal que les institucions públiques col·laboren amb els projectes agrícoles per a facilitar l'eixida dels productes agraris, ja siga a través del foment de la venda directa, de convenis amb els menjadors escolars, amb incentius als comerços que els posen a la venda, etc. També es podrien fer polítiques agrícoles i socials que ajuden les persones que enceten projectes i activitats relacionats amb el món rural i respectuosos amb el medi, especialment si recuperen terres abandonades.

- Durant el mes de setembre d'aquest any, un grup d'activistes va convertir l'alqueria Forn Barraca d'Alboraia en un símbol de la defensa de l'horta, habitant-la i omplint-la d'activitats culturals, per evitar-ne el desallotjament. Finalment, el passat divendres 27 de setembre, es va produir un desallotjament a la força, amb més d'un centenar d'agents, incloent-hi helicòpter i camió de bombers, i aquell mateix matí va ser enderrocat. La data coincidia, paradoxalment, amb una jornada de lluita internacional per conscienciar la ciutadania i els governs de l'emergència climàtica. Per què es va enderrocar aquesta alqueria i per què la lluita per evitar el seu enderrocament?

El Forn de Barraca era una de les dues edificacions que es van enderrocar per a dur a terme l'ampliació de la V-21. Aquest projecte implica la destrucció de 80.000 m² d'horta productiva. Un projecte que considerem innecessari, perquè naix com a solució a unes suposades retencions de trànsit que es donen a l'entrada nord de València, en hora punta, de 5 minuts o 10 com a màxim i que es produeixen molt puntualment, només per entrar a la ciutat i no per eixir. Davant d'aquest hipotètic problema, hi ha solucions respectuoses amb el medi ambient, com ara millorar el servei del transport públic, habilitar un carril bici que connecte amb el famós anell ciclista que s'ha fet en el municipi de València, augmentar el nombre de trens, fins i tot mesures menys populars com les que hem pogut veure a Barcelona, amb restriccions de cotxes. S'ha buscat una solució a un suposat problema que no ha tingut en compte ni el medi ambient, ni l'actual situació d'emergència climàtica, ni el rebost que és l'horta periurbana de la ciutat de València. Un govern que destrossa l'horta més propera a la ciutat no creu en el consum de proximitat ni en la sobirania alimentària.

Nosaltres volíem per una banda donar suport a la família propietària de l'alqueria i per una altra documentar l'enderrocament, tindre'n imatges i vídeos, per a denunciar públicament la destrossa del territori que estem patint en aquesta nova onada d'especulació urbanística. Alhora, cada dia venia més gent a unir-se a la lluita; la notícia va arribar als mitjans i, a més de teixir una xarxa solidària de lluita per la terra, vam aconseguir que els partits polítics, que fins a eix moment guardaven silenci sobre el tema, hagueren de posicionar-s'hi. Vam triar l'alqueria pel seu simbolisme; la nostra lluita era simbòlica, ja que tant l'edificació com el mural que hi havia en un dels seus murs i que es podia veure des de la V-21 eren un emblema de la resistència de l'horta. Sabíem que ens farien fora, que l'ampliació ja s'estava executant, però no podíem deixar que l'enderrocament es produïra en silenci. La matinada en què ens van desallotjar no va acabar la lluita, sinó que va començar una altra batalla.

- Actualment quines són les amenaces ambientals que viu el País Valencià?

Pense que el sector del turisme és una de les majors amenaces al País Valencià, però no és pas l'únic. Per exemple, els productes químics utilitzats en l'agricultura intensiva contaminen els aqüífers; els vessaments incontrolats d'aigües contaminades, tant del sector industrial com del turístic, embruten la mar. L'amenaça de la construcció d'una macrogranja dins en el País Valencià també afectaria molt negativament el medi ambient, ja que la ramaderia intensiva és una de les causes principals del canvi climàtic, un dels molts més efectes del qual és la sequera que patim cada cop més sovint. El frac-

king en les comarques de Castelló representa una amenaça no només ambiental sinó també per a la salut. La caça en parcs naturals els embruta i posa en risc l'equilibri dels ecosistemes. Molts plans d'expansió dels ajuntaments i les institucions públiques destrossen el territori. Dins d'un marc d'especulació urbanística, tots aquests projectes, són un mal irreversible per a la nostra terra i la seua ciutadania, i entre aquests hi trobem: l'ampliació del port i la ZAL, amb les infraestructures a les quals donaran peu, a causa de l'augment de trànsit marítim; la construcció de les vies de l'AVE; l'ampliació de la V-21; diverses obres en barris de València capital, com ara Malilla o Benimaclet; el Pla General d'Alboraia, que significarà la destrucció d'una part de la seua horta; la construcció d'un macrocentre comercial en el paratge natural de Les Moles (Paterna); el PAI golf Sant Gregori de Borriana...

- Què creus que podem fer la població per frenar l'abandonament de les terres i el desgavell ecològic del nostre entorn?

Hem de conscienciar-nos sobre aquest problema i buscar solucions que siguin al nostre abast. En primer lloc, la nostra responsabilitat arriba fins on arriba el nostre poder. Per tant, podem consumir productes de proximitat, contaminar el mínim possible, produir la menor quantitat possible de residus. Reciclar, reutilitzar, reduir... I encara així, no tindrem la capacitat per a solucionar el problema. Això no

vol dir que no ho fem, sinó que aquestes accions són necessàries però no suficients. Però podem fer un pas més mitjançant l'activisme, és a dir, podem col·laborar amb col·lectius ecologistes, formar grups de consum, exigir mesures mediambientals i proteccionistes als governs, organitzar-nos amb més gent per a lluitar pel medi ambient i contra totes o algunes de les amenaces a què està sotmès el territori i que hem comentat adés; difondre i donar a conèixer els valors ecologistes.

- I des de l'escola? Quins valors i quins coneixements t'agradaria que es promogueren?

Des que entrem en l'escola, tradicionalment ens han ensenyat a competir, a esforçar-nos, a arribar més lluny... Crec que fins i tot abans de transmetre a les criatures valors de respecte del medi ambient, hauríem de reivindicar la idea del fet comú. Amb eixos valors ètics com a base, una volta s'obliden de la competència i l'individualisme i aprenen a compartir, valoraran el seu entorn i per tant el medi ambient i les espècies que l'habiten, i el consideraran un tresor que hauran de respectar i cuidar com a bé comú. Per una altra banda, en aquest sentit, també crec que l'alumnat ha d'estar informat sobre les causes i conseqüències del canvi climàtic i de la destrucció del medi ambient, tant en l'àmbit local com en l'àmbit global. Una volta siguin conscients de la situació, crec que també hauríem de transmetre'ls les possibles solucions i totes les accions que tenen a la mà per a canviar el món.

PAU I JUSTÍCIA CLIMÀTICA

Genealogia ecofeminista

Aquests darrers mesos, la societat civil s'ha despertat davant l'alerta i l'emergència climàtica de manera massiva, però el moviment feminista fa temps que hem anat denunciant les repercussions de la insostenibilitat dels nostres recursos naturals i de l'impacte que té el consumisme i productivisme, lligats a un únic objectiu: l'economia neoliberal. Insostenibilitat lligada a la vindicació d'una vida digna per a tothom, sigui quina sigui la seva procedència cultural, nacional, religiosa, d'orientació sexual...

Pensar que és d'ara aquesta urgència seria obviar el nostre activisme feminista i els nostres antecedents en aquest tema. Perquè el que li passa al planeta, els passa als nostres cossos i forma part dels nostres valors i continguts com a feministes.

Per tant començaré per vindicar la **genealogia* ecofeminista***, perquè si nosaltres no la visibilitzem, la història androcèntrica no ho farà.

Començarem per una definició breu: com a moviment polític i social, l'ecofeminisme s'origina a partir de la interrelació entre el pacifisme, l'ecologisme i el feminisme, tres moviments en què es poden identificar alguns elements comuns.

Els ecofeminismes parteixen d'una visió del món que considera que els éssers humans som alhora éssers socials i biològics, sociodependents i ecodpendents, que es desenvolupen i operen en contextos socials i ecològics particulars. Per a l'ecofeminisme, el patriarcat no només condiciona i sotmet els cossos, ments i vides de dones i homes, sinó que també sotmet els altres éssers vius, la natura no humana. Així, la destrucció dels boscos, la contaminació de les aigües, els productes tòxics del tecnindustrialisme o el tractament que es dona als animals no humans, són problemàtiques que preocupen profundament les feministes, ja que entendre com el sistema patriarcal influeix en la natura no humana ajuda a comprendre els aspectes fonamentals de l'estatus oprimint de les dones de manera transcultural.

L'ecofeminisme identifica tres elements que es reforcen mútuament per a mantenir aquesta doble opressió: **patriarcat***, **capitalisme*** i **cultura de la dominació i la violència**. Amb una creença **antropocèntrica*** i **androcèntrica*** de superioritat biològica, els éssers humans (essencialment els homes) s'han apropiat, han dominat i han sotmès violentament els altres éssers vius.

Els ecofeminismes manifesten, implícitament o explícita, que el projecte occidental de creixement i progrés il·limitat s'ha esgotat i resulta impossible de mantenir en un món finit.

En la dècada del 1970, diverses lluites contra la destrucció ambiental van ser protagonitzades per dones:

- El 1973, al nord de l'Índia, les dones del **Moviment Chipko*** **Vandana Shiva** (vegeu l'apartat «Dones actives») van aconseguir protegir els boscos comuns abraçant els arbres en un acte de protesta pacífica que en va impedir la tala.

- El 1977, **Wangari Maathai** (vegeu l'apartat «Dones actives») va crear el **Moviment del Cinturó Verd*** de Kenya, un projecte de reforestació per prevenir la desertificació, gràcies al qual es van plantar més de 50 milions d'arbres.

- **Maria Mies (Alemanya)**. Les dones han estat en qualsevol lloc les primeres a protestar contra la destrucció del medi ambient. "Com a activistes dels moviments ecologistes, hem pogut veure clarament la interrelació entre la ciència i la tecnologia, i veiem que no són neutres amb relació a les dones. Hem vist l'estreta relació del domini explotador entre patriarcat i la natura i la relació d'explotació i opressió entre homes i dones que impera en la majoria de les societats patriarcales. Per descomptat, en la majoria de les societats industrials modernes, les dones que formem part del moviment ecofeminista creiem que ens cal activar-nos en aquests temps amenaçats. Pensem que la devastació de la Terra i els éssers que l'habitarem per part les hosts empresarials i l'amenaça de l'aniquilació nuclear part part de les militars són preocupacions feministes. Són manifestacions de la mateixa mentalitat patriarcal que pretén negar-nos el drets al nostre cos i les nostres sexualitats."

• **El 1978, Lois Gibbs** (vegeu l'apartat «Dones activistes») va liderar les protestes contra el Govern, quan la seva comunitat va descobrir que el seu barri havia estat construït sobre un abocador tòxic.

• **El 1981 es va organitzar el Campament Pacifista de les Dones a Greenham Common** per protestar contra les armes nuclears situades al RAF Greenham Common, a Berkshire (Anglaterra). El primer bloqueig va començar el setembre de 1982, amb 250 dones que protestaven contra la base de míssils nuclears. Quatre van ser arrestades. Al desembre ja eren 30.000 les dones que s'hi havien sumat. L'acampada va aconseguir la màxima repercussió als mitjans de comunicació quan, l'1 d'abril del 1993, al voltant de 70.000 dones varen formar una cadena d'uns 23 km, des de Greenham fins a Aldermaston i la fàbrica de municions. A partir d'aquestes accions es varen anar creant altres campaments de la pau en altres llocs de la Gran Bretanya i d'Europa, com ara Catalunya.

• **El 1985, DOAN (Dones Antimilitaristes)** ja van protagonitzar tot un seguit d'accions contra les bases nuclears i les seves repercussions per a la vida de les persones i del planeta, sota el lema «Ni guerra que ens destrueixi, ni pau que ens oprimeixi». Aquest lema, que va ser el nostre referent, incorporava a la lluita pacifista la idea d'una societat no masclista. Ens oposàvem a la guerra i als exercits, expressió institucionalitzada de la violència patriarcal i del manteniment d'un ordre que no volem que sigui el nostre. Per tant, l'antimilitarisme era la manera **ACTIVISTA** de no rearmar més la societat. En aquest debat connectarem amb les dones joves i amb les dones del moviment d'objecció de consciència. L'any 1984, la Hether, una dona de Greenham, va venir a Barcelona per explicar-nos la seva experiència, i vam improvisar una acampada a la plaça Sant Felip Neri. Després de l'acte, unes quantes dones vam dormir al ras amb ella mentre es feia clar, sense acabar d'entendre per què era tan important per a ella. De mica en mica ens anàrem involucrant en la teranyina de solidaritats i plantades que representava el campament de la pau a Greenham: "No són només els míssils, sinó totes les coses, les que volem canviar."

El maig del 1985, el Tren de les Dones i l'acampada de dones a Tortosa ens van sorprendre a nosaltres mateixes i van tenir una repercussió insòlita. Va ser una experiència genial: un tren ple de dones, conduït per dones que es va dirigir fins a Tortosa per fer-hi una acampada de dones antimilitarista. La població d'aquest municipi ens va rebre dividida: els uns ens tiraven tomàquets, mentre que els pacifistes i d'altres ens protegien i animaven.

Va ser una experiència d'autoorganització, de relació entre dones experimentada d'una manera nova, engrescadora i positiva. Ens ho havíem passat be, havíem reeixit malgrat les amenaces, ens va donar força. Anàvem eixamplant la teranyina...

Aquesta acció ens va permetre ser més conegudes, relacionar-nos millor amb d'altres moviments, fer enten-

dre per què ho volíem fer nosaltres soles, que no eren accions contra ningú (tret del militarisme) sinó a favor de les nostres idees, de nosaltres mateixes, i que, com deien les dones de Greenham, "érem la mateixa lluita".

Les guerres i l'impacte mediambiental en la vida de les persones i del planeta

Es tracta d'un tema sobre el qual volem posar l'accent, perquè tot i que sabem que les guerres suposen la destrucció immediata de la vida de moltes persones, encara es parla poc de les repercussions negatives en la vida de les persones i del territori (del planeta) un cop finalitzat el conflicte armat.

• **Destrucció de les infraestructures d'abastiment d'aigua potable.** L'aigua és un recurs indispensable per a la supervivència, i és per això que l'article 52 del Conveni de Ginebra de 1949 (acords que normativitzen el dret internacional humanitari i que pretenen minimitzar els efectes negatius de la guerra), prohibeix "atacar, destruir, sostreure o inutilitzar els béns indispensables per a la supervivència de la població civil, com ara [...] les instal·lacions i reserves d'aigua potable i les obres de reg".

Tot i això, les infraestructures d'abastiment d'aigua potable a la població civil continuen sent un objectiu militar dels exercits regulars i diversos grups armats. Un dels darrers exemples el va patir la població palestina el juliol de 2014 durant la guerra d'Israel contra Gaza, en què a més dels 2.250 palestins morts i dels 56.000 habitatges enderrocats, també va quedar destru-

ida una bona part de les infraestructures, raó per la qual la manca d'aigua és actualment un dels principals problemes de la població de la franja de Gaza.

- **Les mines soterrades (antipersones).** Cada dia moren 10 persones per culpa de les mines antipersones. Les desenes de milions de mines escampades pel món són un dels pitjors llasts que pateixen els països que inicialment han aconseguit superar una guerra, ja que només els passos fronterers habilitats, les carreteres i camins són espais desminats i, per tant, segurs. Curiosament hi ha un desequilibri brutal entre el preu d'una mina i la seva desactivació. Una mina val aproximadament 2 €, mentre desactivar-la costa 720 €. Qualsevol de nosaltres pot extreure les seves conclusions sobre per què no s'ha acabat de netejar els territoris minats. Són armes estratègicament col·locades per tal que la població no pugui accedir a determinats llocs i territoris i no puguin recuperar els seus camps de conreu, que alhora són en bona part el seu mitjà de subsistència. Per tant, acaben sent terres abandonades i posteriorment incultivables.

- **L'urani empobrit.** Utilitzat durant la Guerra del Golf, va afectar molt negativament la població iraquiana: augment considerable de malalties infeccioses causades per estats d'immunodeficiències greus; símptomes semblants a la de la SIDA, infeccions massives d'herpes i d'herpes zòster; una síndrome fins avui desconeguda causada per disfuncions hepàtiques i renals; leucèmies, anèmies aplàstiques i neoplasmes malignes; deformitats congènites causades per defectes genètics, tant en persones com en animals. També va afectar la cadena alimentària per l'impacte i la contaminació consegüent del territori.

- **L'agent taronja.** La guerra que va patir el Vietnam és un dels casos més paradigmàtics dels efectes devastadors que pot comportar una guerra sobre el medi ambient i la salut de les persones. Entre 1962 i 1970, l'exèrcit dels Estats Units va llençar des d'avions 77 milions de litres d'agent taronja sobre els boscos del país. Aquesta arma química és un potent herbicida que destrueix la vegetació de tot tipus en 24 hores. El 10% de la superfície de Vietnam del Sud va quedar afectada i el 50% dels boscos de manglar van desaparèixer (a més de les conseqüències directes sobre més de dos milions de persones). Actualment es calcula que hi ha mig milió d'infants que van néixer amb malformacions per culpa de l'agent taronja que es va llançar sobre el país fa ja més de 40 anys.

- El fòsfor blanc a la franja de Gaza. El 2009, l'exèrcit israelià va atacar la població civil de Gaza usant fòsfor blanc, un material altament eficient que crea un núvol de fum del qual es desprenen una mena de petites boles de foc que incendien els cossos humans i també i el territori habitable. Va afectar també les poques zones cultivables que queden a Gaza.

Falten investigar encara les repercussions de les armes químiques i biològiques en molts altres conflictes,

com ara a Síria. A més de les víctimes civils desarmades, de les persones que han hagut de fugir de la guerra..., queda per veure'n les repercussions en el medi ambient.

La justícia climàtica és intrínsecament proporcional a la justícia social

Les persones som interdependents al llarg de tota la nostra vida. Aquest és el paradigma principal que sosté el que he intentat articular: la interrelació entre les persones i el medi que habitem, sigui el barri, la comunitat, el veïnat, la família...

I en aquesta interrelació i l'acció contínua per potenciar-la hi estem immerses les dones, que més enllà de ser les víctimes en primera persona dels conflictes armats, alhora som les activistes per la resistència i la defensa del territori.

Com a víctimes, sabem com ens afecten les guerres i els conflictes: agressions sexuals, violacions, tortures, segrestos, matrimonis forçats, desplaçaments forçosos de la nostra comunitat..., és a dir, violència patriarcal en totes les seves expressions. Però també som les que hem encapçalat l'activisme per defensar la terra, el territori —la vida— en tota la seva diversitat.

Alhora que som víctimes dels conflictes armats som també les primeres defensores de la terra (a Guatemala, Hondures, Colòmbia...): dones amenaçades, perseguides, criminalitzades i assassinades pel fet d'oposar-se al poder patriarcal de les multinacionals que espolien i expropien les seves terres i els seus recursos naturals (extractivisme, construcció d'hidroelèctriques amb aprofitament de rius...); dones defensores de la terra i de la seva comunitat que s'hi enfronten perquè saben que aquestes agressions signifiquen una pèrdua irrecuperable per al medi ambient i que en depèn la supervivència i la de la seva comunitat; dones defensores de la terra i de la vida, que han treballat per visibilitzar com aquestes agressions contra els seus cossos és també una agressió contra la Mare Terra; en resum, dones que no només són dadores de vida sinó que també en tenen cura.

A totes elles, que han arriscat les seves vides, els devem el reconeixement i l'autoritat pel seu activisme. I també les hem de reconèixer per l'augment de les xarxes entre totes, apostant fermament per les **sororitats*** compartides, contra el patriarcat capitalista, racista i colonial i per la desmilitarització i el desarmament dels territoris ocupats arreu del món pels agents armats.

Vicky Moreno (Membre de Dones x Dones i activista feminista antimilitarista a peu de carrer davant de totes les injustícies patriarcal)

Fridays For Future (Divendres pel Futur)

El moviment internacional del jovent per salvar el planeta

L'emergència climàtica i ecològica és innegable. Els continus informes de la comunitat científica ens donen certeses d'una situació cada vegada més degradada en què els límits planetaris es fan cada vegada més evidents.

Que sofrim la sisena gran extinció massiva d'espècies¹ o que el 70% de terra lliure de gel estigui sent utilitzada per a l'explotació de recursos² són només exemples de la dramàtica situació en la qual ens trobem submergits.

Aquestes dades catastròfiques, que se'ns solen presentar de manera abstracta i allunyada, tenen efectes directes sobre les nostres realitats locals i els nostres cossos: estralls com el de la "gota freda"³ a València van provocar 5 morts i més de 3.500 evacuats climàtics. La xifra de persones que moren treballant per onades de calor augmenta exponencialment a causa de l'augment de les temperatures. Només a la ciutat de Barcelona moren més de 350 persones anualment a causa de malalties respiratòries i cardiovasculars derivades de la contaminació...⁴

Davant aquesta situació d'emergència social i sanitària els joves de tot el món hem començat a teixir una xarxa de lluita i esperança a través del moviment Fridays for Future (Divendres pel Futur).

Es tracta d'un moviment internacional de joves i estudiants que decideixen faltar a classe els divendres i, en el seu lloc, manifestar-se per fer front a la passivitat política i el desconeixement social de l'emergència climàtica i aconseguir així aturar-ne les devastadores conseqüències sobre la nostra llar, la Terra i tots els seus habitants.

El moviment va néixer quan la jove activista sueca, Greta Thunberg, va deixar d'anar a classe als 15 anys arran d'una vaga estudiantil i va començar a manifestar-se davant del Riksdag (parlament suec) durant l'agost de 2018, amb l'objectiu de denunciar la immobilitat política del seu país davant de la crisi ambiental. Aquesta acció de protesta individual es va començar a estendre arreu del món i va arribar a Girona el febrer d'aquest any.

El 15 de març de 2019 hi va haver la primera gran vaga internacional de Fridays for Future, en què més

d'1.7 milions de joves d'arreu del món van sortir als carrers, 100.000 només a Barcelona. Aquella mobilització es va convertir en un punt d'inflexió en la lluita per la justícia climàtica. A partir d'aleshores, la pressió dels moviments ecologistes per la justícia ambiental ha aconseguit posar el debat climàtic sobre la taula i que parlaments com el del Regne Unit, Escòcia, Gal·les i Irlanda o governs com el de Catalunya declarin l'estat d'emergència climàtica.

A partir d'aquest moment ens vam començar a organitzar en tres nivells (Catalunya, Espanya i internacionalment), recordant sempre que el nostre nucli de treball és el nostre municipi, i van començar a treballar conjuntament en els diferents nivells per a poder bastir estratègies amb perspectiva internacionalista.

Vam continuar treballant per teixir aliances amb la resta de moviments socials i sindicats i augmentar el teixit muscular de la lluita per la justícia climàtica, i el passat 27 de setembre, durant la passada vaga internacional per l'emergència climàtica, més d'11 milions de persones vam participar en les mobilitzacions massives. Només a Barcelona més de 100.000 persones vam sortir als carrers a exigir mesures contundents de justícia climàtica en una jornada històrica per a la lluita ecologista.⁵

Celebrem tots i cadascun dels nostres èxits, però som conscients que continuem enfrontant-nos a un repte històric, i per aquest motiu creiem que és fonamental assenyalar sistemàticament l'arrel dels nostres problemes: el nostre sistema productiu i consumista, que prioritza el benefici econòmic en lloc del manteniment de la vida. La lògica del creixement il·limitat en un planeta finit ha portat la biosfera a un punt crític: aire, mar i terra estan contaminats, els recursos naturals sobreexplotats i els hàbitats naturals destruïts, entre molts altres danys. En definitiva, som testimonis que la humanitat i la Terra estan sent sacrificades perquè un petit nombre de persones aconsegueixi continuar acumulant grans quantitats de diners.

Són temps d'una revolució urgent per la vida. Lluitar per la justícia climàtica significa donar suport a la lluita indígena contra la criminal desforestació extractivista del govern de Bolsonaro, que ens està arrabassant els pulmons del planeta amb l'excusa del creixement econòmic.

És lluitar contra el feixisme neocolonial que travessa fronteres per a arrabassar els recursos del Sud, però aixeca murs que deixen milers de morts innocents al seu pas.

Significa rebutjar profusament el racisme i l'aporfobia estructural que criminalitza i persegueix, fins i tot en les nostres ciutats. Significa rebutjar la violència i criminalització contra els manters i de totes aquelles persones despullades d'una vida digna i legal. És deixar de votar a gent com Trump i Salvini.

És cridar públicament que les grans empreses internacionals que han provocat aquesta emergència (les 100 més grans són responsables 70 % de les emissions a nivell mundial) no ens poden vendre les solucions; és denunciar que en realitat ja ho estan fent. Són aquests lobbies els que qüestionen la sobirania de les nostres institucions, els que participen en els acords internacionals de l'ONU, els que paguen estudis "científics" per generar dubtes a la gent i que planegen fugir d'aquesta situació refugiant-se en búnquers de luxe.

Justícia climàtica és protegir i tenir cura del futur que esteu arrabassant a la meua generació i a les noves generacions.

Aquesta gran crisi social i climàtica pot resoldre's ara. Hem de ser agents del nostre temps i repensar el valor

de tot allò que ens envolta. Malgrat que hem nascut i crescut en un sistema basat en la desigualtat, la competència i l'individualisme, la veritat és que som éssers fràgils i vulnerables, ens necessitem els uns als altres, i també necessitem una relació sana amb la naturalesa, no només per sobreviure sinó també per poder desenvolupar-nos i ser feliçes.

Tenim a les nostres mans la possibilitat d'erigir una nova societat que abanderi la justícia i la solidaritat, que converteixi la política en un acte d'amor per a la gent, la Terra i la vida, en un sistema que protegeixi les vides més fràgils i freni els qui les usen com a recursos per al seu benefici.

Som la naturalesa defensant-se a si mateixa.

Guillermo Chirino Gálvez (membre de Fridays for Future)

- 1-<
- 3-<
- 5-<

(In)SOS(tenible) educació!

No sé si van ser aquells preciosos estius de descoberta entre cabanes i gorgs a la Vall del Bac, els posteriors anys de càmping i excursions als Pirineus o, senzillament, les aventures plenes de reflexió i crítica de dibuixos animats com el *Capità Planeta* –quan la televisió programava amb valors i no només al dictat de la quota de pantalla–, però l'interès per la vida (en general) i l'entorn natural (en particular) havia germinat dins meu.

Després va venir l'adolescència i l'institut, i amb aquests la troballa de persones —companyes i docents— sensibles que van permetre l'estructuració d'un grup de joves anomenat, expressament i contradictòria, **Revolució Verda*** (terme amb què es denomina l'entrada del capitalisme al camp).

Aquests espais ens van permetre assentar el pensament i l'acció naturalista, créixer a crit de «Lo riu és vida», «Nunca más», «Som lo que sembrem», «Decreixem» o «No al quart cinturó» i adquirir noves eines per fer el salt a l'ecologisme polític, tot trencant la parcel·lació a què ens aboca el pensament hegemònic. Així vam entendre que no hi ha justícia ambiental sense justícia social, cultural o econòmica i que, en darrer terme, són exactament el mateix: si la terra és Gaia (com deia Lovelock), ens calen plantejaments interre-

lacionats, interdependents i intersubjectius, tal com planteja l'ecologia de comunitats.

I amb l'ecologia arribem a la universitat, amb la «sostenibilitat» rondant pertot arreu. «El futur és el medi ambient», deia tothom; es guanyava l'àgora pública i s'estructuraven projectes polítics al voltant del color verd. Els i les estudiants érem allà, a la punta de llança i al carrer, com avui mateix hi segueixen presents: lluitàvem el canvi que no arribava..., fins que va arribar, però no en el sentit que pensàvem.

La gran estafa (també coneguda com a crisi econòmica) va arrasar-ho tot, va canviar l'ordre de valors i prioritats i va esborrar del mapa tot allò que somiàvem. I aleshores vaig haver de saltar del món de la recerca sobre el **canvi climàtic*** —en el qual treballava sense contracte per a la fundació de la UB i la Diputació de Barcelona— i vaig caure al *món-estafa* de l'empresa privada ambiental: auditories, estudis d'impacte, seguiments i altres eines falses i falsejades de **l'ecocapitalisme*** (vegeu capitalisme verd).

Ara, després d'uns anys de precarització —primer en° les màfies de la formació laboral de persones a l'atur i ara com a treballador en un sistema educatiu que és urgent capgirar de dalt a baix—, em tro-

bo davant d'infants i joves amb un entorn molt més complex i pervers d'aquell en què vaig créixer, on els Fridays for Future sorgeixen com un bri d'esperança enorme. Per què?

Obro el Mcllibre de tecnologia de 2n d'ESO que m'obliguen a seguir i, de les 167 pàgines que té aquesta eina uniformitzadora de pensament, només les pàgines 23 i 24 tracten específicament de la qüestió ambiental, i ho fan amb uns termes terriblement sistèmics: cap crítica, cap reflexió, cap alternativa al model de producció i consum energètic. Les renovables són l'excusa per blanquejar el capitalisme de la sostenibilitat.

És cert que el crit de crits de la jove Greta pot ser canalitzat i esdevenir una simple revisió superficial del **capitalisme verd***, però també pot ser una oportunitat única per catalitzar una revisió profunda dels nostres centres, la mateixa xarxa d'escoles verdes o el projecte educatiu divers que sigui, de la necessitat de fer un salt qualitatiu més enllà dels horts ecològics i els *boc'n'roll* reutilitzables (eines sensibilitzadores imprescindibles) per vincular-ho tot plegat a una visió més integral de l'ètica i la política: una pedagogia ecosocial.

Trencar la pedagogia de l'individualisme i la competitivitat, plantar cara a la «nova innovació» del màrqueting i la submissió acrítica al *tecnotalitarisme*, promoure la inclusió de la diversitat com a fer

del suport mutu comunitari i no pas com a caritat de l'individu, o rebutjar el sistema de competències imposat pel món econòmic que habilita el nostre alumnat a ser carn d'explotació futura i precarietat laboral al ritme de l'OCDE, han de ser elements imprescindibles per poder refer plantejaments pedagògics i reconstruir els nostres projectes educatius.

Tenim moltes experiències pròpies i d'arreu: des de Freire fins a Montessori, passant per Ferrer i Guàrdia. Apropem-nos a la Universitat Dones Activistes de la Terra de Mèxic, a l'escola de l'MST de Brasil o a les propostes de la Yayo Herrero i companyia. Mirem-nos als ulls amb els pobles originaris i reconnectem-nos-hi. I defensem la Mare Terra, com diu Lolita Chávez —membre del Consell de Pobles K'iche's—, no perquè ens pertanyi sinó perquè en som part. I escoltem el riu, com feia **Berta Cáceres** (vegeu l'apartat «Dones activistes»), perquè ens pot explicar moltes coses.

Retornem la vida al centre dels nostres centres per educar de manera integral, considerant el vincle amb la Terra, contemplant les interdependències múltiples, estimulament creativitat i l'aprenentatge profund.

Desaprenem tots i totes per generar un nou aprenentatge col·lectiu centrat en la Terra.

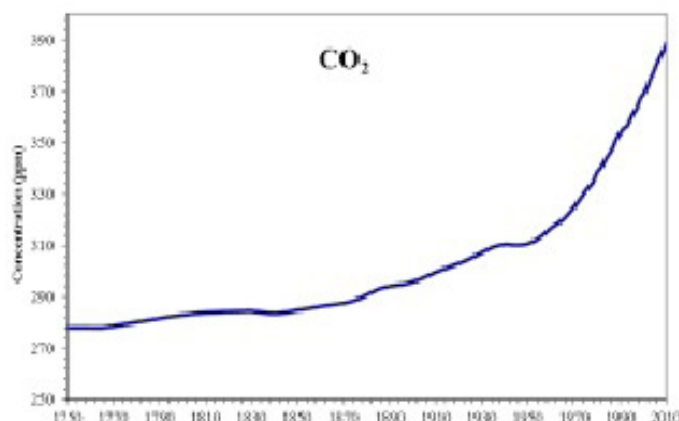
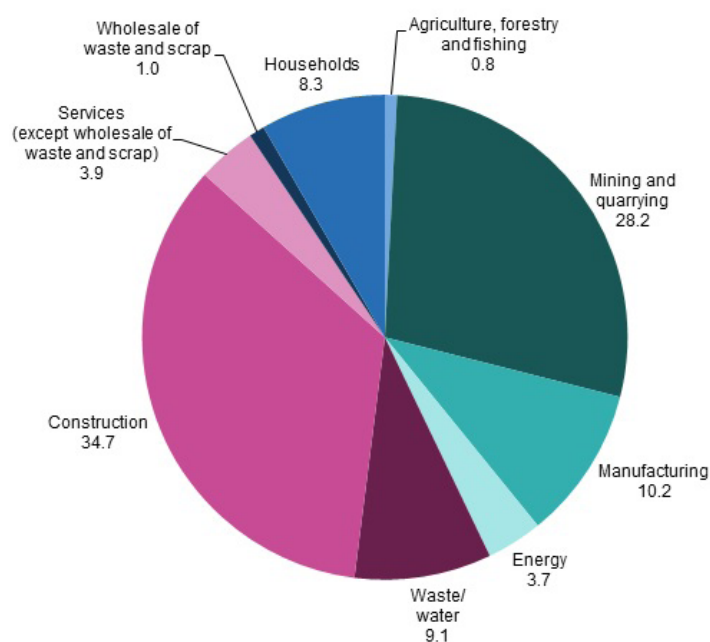
Oriol Francesch i Llongueras (professor de secundària i activista)

ECOLOGISME A LES AULES

El moviment contra la **crisi ecològica*** ha fet un salt endavant amb la incorporació del jovent a les protestes. Aquestes generacions que veuen un futur magre en molts aspectes han fet un pas endavant. En una tutoria prèvia a la vaga del 27S, la C. L., una alumna de tercer d'ESO de l'institut on treballa, va respondre exactament quan reflexionàvem sobre el canvi climàtic: n'eren clares les causes, n'eren clares les conseqüències, era clar el camí per reduir les emissions mitjançant la descarbonització de l'economia, aleshores per què sistemàticament fracassaven les cimeres. La C.L va reblar: «Per què les persones grans són unes egoistes i només els interessin els diners?». I tota la classe la va aplaudir.

Habitualment, quan a les aules parlem d'**ecologisme*** ho fem amb la idea de reduir el consum personal, reciclar bé i utilitzar el transport públic. Crec que aquests aspectes són importants, ja que el nostre jovent és objectiu descarnat de campanyes publicitàries hiperconsumistes. La roba que porten majoritàriament prové d'uns establiments que canvien la moda cada mes, els telèfons mòbils que articulen les seves relacions i el seu oci caduquen en dos anys i el menjar que consumeixen és un precuinat que ve en un pot de plàstic o una hamburguesa servida en safata de plàstic i cartró. Per això parlem d'aquests aspectes, sense allisonar sinó plantejant una anàlisi del perquè de les nostres conductes, sense esnobisme. Sempre hem recordat que, per exemple, l'alumnat es compra un durum o va l'hamburgueseria del passadís perquè amb 3€ s'atipa. Plantejar què hi ha darrera de la ramaderia intensiva, dels establiments *take away*, sense cambreres, sense lloc per seure, sense rentaplats, és molt important. També forma part d'aquesta reflexió la idea de reduir els plàstics d'un sol ús, és clar que sí. Però si ens quedéssim aquí,

seríem tan hipòcrites com els anuncis d'Estrella Damm, que mentre produeixen milions de llaunes d'alumini d'un sol ús ens parlen de la contaminació de la mar Mediterrània.

Crec la nostra tasca consisteix més a aportar dades reals sobre què està passant al món, sense oblidar la idea del consum responsable, però també compartint amb l'alumnat els fets que els permetin reflexionar a partir del quadre complet. Segons l'Eurostat, els residus domèstics representen el 8,3 % del total (vegeu la figura 1). O sigui, que és molt important la consciència de fomentar el reciclatge i la reducció domèstica però hem de tenir clar que estem parlant de menys del 10% dels residus totals. Què passa amb l'altre 90 %? Seguir aquest fil, cercar informació, segurament portarà l'alumnat a conèixer de manera més profunda la societat on viuen.

Un altre aspecte important és saber qui són els principals emissors de gasos d'**efecte hivernacle***; i no, no som nosaltres en els nostre transport diari. De nou, és essencial plantejar la necessitat de millorar el transport públic col·lectiu, però no podem deixar de parlar de l'elefant a l'habitació. 100 grans corporacions són les responsables del 71% de les emissions des del 1988. Sí, sí, controlant cent grans companyies podríem controlar el 71% de les emissions del planeta. Si comparem aquesta dada amb la figura 2, on es veu el creixement espectacular de les emissions des de finals de la dècada dels 80, les coses es veuen més clares.

Una altre aspecte important és contactar amb les organitzacions ecologistes i portar-les als centres, o que el nostre alumant conegui nois i noies implicades, posar vídeos d'activistes com la Greta però també de les activistes del sud global molt menys conegudes, i que després n'extregui les seves conclusions.

Òscar Simon (professor de secundària i membre de la USTEC·STEs (IAC))

DONES ACTIVISTES ECOLOGISTES

ÀSIA

VANDANA SHIVA (5 de novembre de 1952, Dehra Dun, Uttarakhand, Índia)

És una activista, física i filòsofa índia que forma part del **moviment ecofeminista***, reconeguda internacionalment per la lluita **ecologista*** que ha dut a terme.

Vandana Shiva, filla d'una grangera i un guardabosc, va néixer a Dehradun fa 67 anys.

Dehradun és, amb tota probabilitat, la ciutat més inclinada del món (uns 3.700 de desnivell d'una part a l'altra de la ciutat).

Va marxar a estudiar a Canadà, on més tard va obtenir el doctora en física. Més tard, va crear la Fundació per a la Investigació Científica, Tecnològica i Ecològica. Aquesta era la seu de diferents projectes i iniciatives: la difusió de l'agricultura ecològica per mitjà del programa Navdanya, l'estudi i manteniment de la biodiversitat amb la creació de la Universitat de les Llavors, la regeneració del sentiment democràtic (moviment Democràcia Viva) o el compromís de les dones amb el moviment ecologista (Dones Diverses per la Diversitat). Ja aleshores Shiva s'autodefinia com a ecofeminista.

Va iniciar el seu activisme a la seva localitat i el va escampar arreu del món sense l'ajuda de les xarxes socials, les quals creu que són una bona eina però s'hi ha d'anar amb compte ja que també poden servir per fabricar mentides.

Durant la dècada dels setanta, va participar en el **moviment Chipko***. És una de les líders de l'International Forum on Globalization i també una figura destacada

del moviment per la solidaritat global conegut amb el nom de **moviment altermundista***. És defensora del manteniment de moltes pràctiques tradicionals, com a formes de fer respectuoses amb l'entorn natural.

Segons ella, la creativitat ha estat desplaçada pel capitalisme. Afirmar que la reproducció simplement desapareix i és reemplaçada per la producció.

«El que fem a la Terra ens ho fem a nosaltres mateixes.»
“Les llavors són la nostra mare i salvar-les és un acte polític.”

ÀFRICA

WANGARI MAATHAI (1 d'abril de 1940, Tetu - 25 de setembre de 2011, Nairobi)

Va ser una activista política i ecologista kenyana, d'ètnia kikuyu, i la primera dona catedràtica dels seus país.

La seva condició de precursora en una societat que relegava la dona als passadissos acadèmics es va confirmar el 1976, any en què va ser designada cap del departament d'Anatomia Veterinària de la Universitat de Nairobi. Des de mitjans de la dècada de 1970 va compaginar la seva activitat professional científica amb la seva preocupació per les extremes condicions de pobresa en què vivien milers de dones kenyanes. A més, la seva reflexió sobre la realitat particular dels seus congèneres la va empenyer a militar en el Consell Nacional de Dones de Kenya, institució que va presidir entre 1981 i 1987.

Sota la idea que “no podem quedar-nos assegudes veient com es moren els nostres fills de fam”, va promoure la creació del **Moviment Cinturó Verd***, un programa que va iniciar les seves activitats el 1976, l'objectiu principal del qual ha estat la plantació d'arbres com a recurs

Es tracta d'un programa destinat i protagonitzat fonamentalment per dones.

El 2004 va rebre el Premi Nobel de la Pau per "les seves contribucions al desenvolupament sostenible, a la democràcia i a la pau". Era la primera dona africana que rebia aquest guardó.

Wangari Maathai va ser, a més a més, membre electa al Parlament i ministra de Medi Ambient i Recursos Naturals dintre del govern presidit per Mwai Kibaki.

Va escriure quatre llibres: *The Green Belt Movement*, *A Memoir*, *El repte per a Àfrica* i *Replantejar la Terra*.

«No podem cansar-nos ni renunciar. A les generacions presents i futures de totes les espècies els devem aixecar-nos i caminar!»

AMÈRICA DEL NORD

LOIS GIBBS (25 de juny de 1951, Estats Units d'Amèrica)

Lois Gibbs és una activista medioambiental nordamericana. Gibbs feia de mestressa de casa, una feina moltes vegades menystinguda, fins que l'any 1978 va descobrir que l'escola primària del seu fill de cinc anys estava construïda sobre un abocador de residus tòxics. Més tard, es va revelar que no només n'estava afectada l'escola sinó el barri sencer.

Sense tenir experiència prèvia en activisme comunitari, Lois Gibbs va iniciar una recollida de signatures de tota la gent del barri, porta per porta. Va fer que la comunitat veïnal s'organitzés i lluités contra els governs locals, estatals i federals per tal de poder presentar les signatures al Departament de Salut de l'Estat de Nova York i denunciar la seva situació. L'objectiu de la seva lluita va ser protegir la salut dels infants del barri. Després d'uns

quants anys de lluita, 833 famílies van ser evacuades i es va iniciar la neteja del Love Canal.

El 1980, Gibbs va formar el Citizens Clearinghouse for Hazardous Waste, més tard rebatejat com a Center for Health, Environment and Justice (CHEJ), on actualment hi exerceix com a directora executiva. El CHEJ és un centre de crisi ambiental de base que proporciona informació, recursos, assistència tècnica i formació a grups comunitaris de tot el país. Pretén formar organitzacions locals fortes per protegir els barris contra l'exposició a residus perillosos.

«Les persones corrents poden canviar el món. Vosaltres podeu fer-ho només amb sentit comú, determinació, persistència i paciència.»

EUROPA

YEVGENIYA CHIRIKOVA (12 de novembre de 1976, Moscou)

Yevgeniya és una activista **mediambiental*** russa, coneguda principalment per la seva oposició a la construcció d'una autopista que travessava el bosc de Khimki. Aquest bosc, amb 2.500 hectàrees de parc protegit, és conegut com el «pulmó verd de Moscou». És un dels darrers boscos de creixement vell de la regió, amb una gran quantitat de fauna salvatge i nombroses espècies vegetals i animals amenaçades.

L'any 2007, el govern rus va anunciar el projecte de construcció d'una carretera que connectés Moscou i Sant Petersburg. Tot i tenir altres alternatives, el govern rus havia decidit que aquesta carretera passaria pel bosc de Khimki sense tenir en compte què en pensava la població.

Un dia d'aquell mateix any, quan Yevgeniya Chirikova passejava amb una de les seves filles pel bosc de Khimki, va descobrir que hi havia arbres marcats amb una X

vermella. Aquesta X n'implicava la tala per construir-hi la carretera. Quan Chirikova ho va saber, va deixar la seva feina d'enginyeria per formar el grup Defend Khimki Forest i va començar a organitzar l'oposició pública al projecte d'autopistes.

Malgrat els esforços continuats per part del govern per reprimir el moviment, Chirikova va obtenir un suport generalitzat de diversos col·lectius, fins i tot el de la Federació Russa de Motoristes.

La primera manifestació per salvar el bosc de Khimki va reunir 5.000 persones, una de les majors protestes mediambientals públiques de la història russa. A més, van aconseguir recollir més de 50.000 signatures.

La victòria més significativa va arribar quan Chirikova i els seus col·legues van convèncer el Banc Europeu de Reconstrucció i Desenvolupament i el Banc Europeu d'Inversions, principals patrocinadors financers de l'autopista, perquè retiressin el seu finançament, adduint preocupacions mediambientals, socials i financeres sobre el projecte.

AMÈRICA LLATINA

BERTA CÁCERES (4 de març de 1976 - 2 de març de 2016, La Esperanza, Hondures)

Fou una indígena **lenca***, activista ambientalista, que també va lluitar a favor dels drets de les persones índigens d'Hondures.

Es va graduar com a mestra i l'any 1993 va ser una de les fundadores del Consell Cívic d'Organitzacions Populars i Indígenes d'Hondures (COPINH).

El 2006 Berta Cáceres va coordinar l'acció de la comunitat lenca, la seva comunitat, per denunciar al COPINH les conseqüències del projecte hidroelèctric Agua Zarca

al riu Gualcarque (finançada per la Corporació Financera Internacional (IFC), branca del Banc Mundial, i el Banc Holandès de Desenvolupament (FMO). L'activitat que va desenvolupar sota la seva coordinació va arribar a aconseguir la retirada de l'empresa constructora de la presa, Sinohydro. Aleshores rebé el premi Goldman.

El 20 de febrer de 2016, ella, la comunitat del riu Blanco i altres membres del COPINH van protestar contra l'empresa DESA, que volia construir una presa al riu Gualcarque. Durant la protesta van ser amenaçats i reprimits. Després de la protesta, Berta Cáceres va rebre amenaces de mort. El 25 de febrer la comunitat lenca va ser obligada a deixar les seves terres, que van ser destruïdes.

El 4 de març de 2016 va morir assassinada. Se n'havia fet la protecció a l'ONU però no li van arribar les mesures cautelars.

«Apleguem-nos i continuem amb esperança defensant i tenint cura de la sang de la terra i els espírits.»

«iDespertem-nos! iDespertem-nos Humanitat! Ja no hi ha temps. Les nostres consciències seran sacsejades pel fet d'estar només contemplant l'autodestrucció basada en la depredació capitalista, racista i patriarcal.»

OCEANIA

JACQUELINE (JACQUI) EVANS (nascuda el 1971)

Filla de Mereana Henry, originària de les Illes Cook, i Roger Evans, procedent d'Anglaterra. És un conservacionista marina de les illes Cook, nascuda a principis dels anys 70.

Va ser criada a Masterton, Nova Zelanda, juntament amb els seus sis germans grans. Quan tenia 15 anys, es va mudar a les illes Cook amb els seus pares.

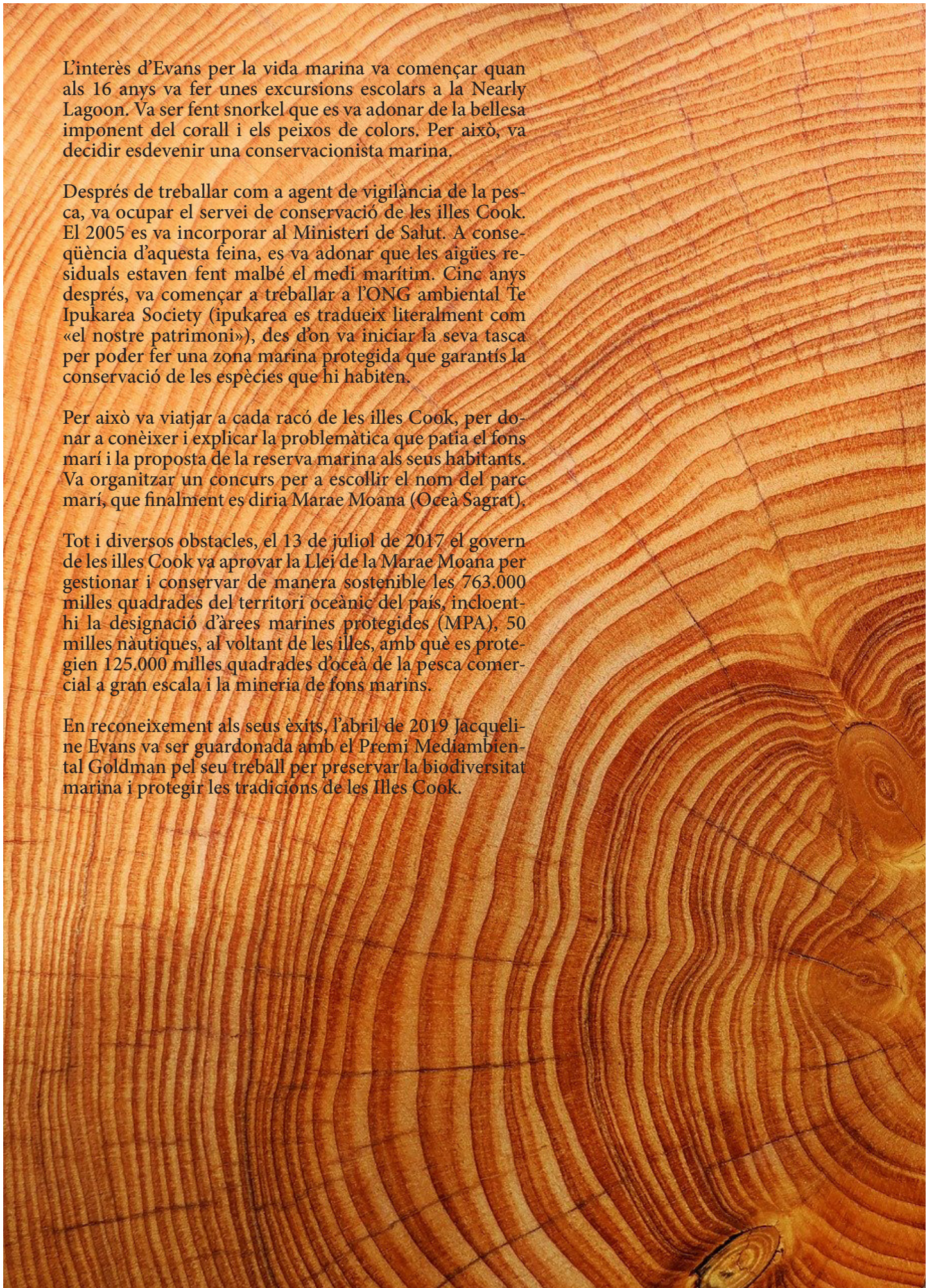
L'interès d'Evans per la vida marina va començar quan als 16 anys va fer unes excursions escolars a la Nearly Lagoon. Va ser fent snorkel que es va adonar de la bellesa imponent del corall i els peixos de colors. Per això, va decidir esdevenir una conservacionista marina.

Després de treballar com a agent de vigilància de la pesca, va ocupar el servei de conservació de les illes Cook. El 2005 es va incorporar al Ministeri de Salut. A conseqüència d'aquesta feina, es va adonar que les aigües residuals estaven fent malbé el medi marítim. Cinc anys després, va començar a treballar a l'ONG ambiental Te Ipukarea Society (ipukarea es tradueix literalment com «el nostre patrimoni»), des d'on va iniciar la seva tasca per poder fer una zona marina protegida que garantís la conservació de les espècies que hi habiten.

Per això va viatjar a cada racó de les illes Cook, per donar a conèixer i explicar la problemàtica que patia el fons marí i la proposta de la reserva marina als seus habitants. Va organitzar un concurs per a escollir el nom del parc marí, que finalment es diria Marae Moana (Oceà Sagrat).

Tot i diversos obstacles, el 13 de juliol de 2017 el govern de les illes Cook va aprovar la Llei de la Marae Moana per gestionar i conservar de manera sostenible les 763.000 milles quadrades del territori oceànic del país, incloent-hi la designació d'àrees marines protegides (MPA), 50 milles nàutiques, al voltant de les illes, amb què es protegien 125.000 milles quadrades d'oceà de la pesca comercial a gran escala i la mineria de fons marins.

En reconeixement als seus èxits, l'abril de 2019 Jacqueline Evans va ser guardonada amb el Premi Mediambiental Goldman pel seu treball per preservar la biodiversitat marina i protegir les tradicions de les Illes Cook.

Propostes didàctiques (Primària 1)

Proposta cedida per Núria Colomer, mestra de 5è de l'escola Sant Martí de Torrelles de Llobregat.

Entendre l'escola com a eina de construcció de pau i respecte cap a un mateix i vers els altres és una idea que dia rere dia acabava agafant més força dins del claustre de la nostra escola. Una tasca complexa si hi afegim la gran censura (i autocensura) que moltes escoles pateixen per por de les conseqüències i represàlies de diferents col·lectius.

A la nostra escola entenem la pau i el respecte com un tot global, començant pel pensament propi i acabant (si és que té fi) amb el medi ambient. Ja fa anys que se'ns considera escola verda. Darrerament hem començat el projecte 50/50, que tot i els seus contres, ens aporta noves eines sobre el control, o més aviat, sobre el descontrol de les contínues emissions contaminants que genera el nostre centre. Es tracta d'un projecte que, sense cap mena de dubte, ens fa reflexionar a tot el claustre sobre com volem que sigui l'edifici de la nostra escola i, en conseqüència, com volem viure i participar de manera activa en el canvi que necessita imminentment el nostre planeta.

A l'aula de 5è hem fet buidatge d'algunes de les activitats sobre la sostenibilitat que s'han dut a terme els darrers anys i les hem actualitzat i redissenyat per tal que siguin tinguin un cost zero o pràcticament zero per a les famílies i el centre i que fomentin de veritat la cura pel medi ambient.

A continuació us deixem una mostra d'algunes de les iniciatives que s'han dut a terme i de les quals, de ben segur, desitjo que gaudiu tant com nosaltres preparant-les!

• Ens agradaria dur a terme, de mica en mica, una renovació de tot aquell material fungible que pugui ser un objecte contaminant i la fabricació del qual comporti emissions i utilització d'altres elements perjudicials per al nostre organisme i per a la flora i la fauna que ens envolta:

- Pintures, aquarel·les, ceres, colors, paper i cartolines (entre d'altres) ecosostenibles: sovint no som ni conscients de quin és el procés de fabricació (i per tant de quins són els seus components i materials) ni on van a parar quan netegem, per exemple, els pinzells a la pica de l'aula. Cal prendre'n consciència i fer un petit gest que beneficiarà a tothom, per exemple reutilitzant d'un curs per l'altre els colors de fusta, les pintures i ceres i anar-los renovant per uns de més sostenibles a mesura que es vagin esgotant.

• Cal una revisió a fons de les instal·lacions del centre que, pel simple fet d'existir, ja suposen una despesa energètica, econòmica i una agressió al medi ambient:

- Il·luminació, calefacció, abastiment d'aigua... Cal tenir-ne una cura especial i intentar, primer de tot, fer-ne un ús responsable. A més a més, en la mesura que es pugui, cal anar invertint en noves instal·lacions que en reduiran considerablement el consum, les emissions i també el malbaratament. També podem fer cartells simples amb llegendes que tota la comunitat educativa pugui interpretar fàcilment i que ens ajudin a fer un bon ús de les nostres instal·lacions.

• Activitats de consciència medi ambiental

Activitat 1: Un pot pels colors

COMPETÈNCIES TREBALLADES

Comunicativa lingüística i audiovisual
Artística i cultural
Matemàtica
Aprendre a aprendre
Autonomia i iniciativa personal
Social i ciutadania

Proposem una activitat d'intercicle en què els alumnes construiran per parelles, o en petits grup de 3, un simple pot de colors amb material de rebuig.

- **Agrupació.** Es tracta de barrejar tots els alumnes, des d'educació infantil fins a segon de primària, i que s'ajudin per parelles o per petits grup de 3/4 alumnes en la construcció. Es reduirà la ràtio al màxim possible, en funció dels mestres especialistes disponibles (a la nostra escola podem arribar a 16-17 alumnes per mestra en fer la repartició entre totes les persones implicades als cicles i grups).

- **Agrupació.** Es tracta de barrejar tots els alumnes, des d'educació infantil fins a segon de primària, i que s'ajudin per parelles o per petits grups de 3/4 alumnes en la construcció. Es reduirà la ràtio al màxim possible, en funció dels mestres especialistes disponibles (a la nostra escola podem arribar a 16-17 alumnes per mestra en fer la repartició entre totes les persones implicades als cicles i grups).

- **Materials.** Tubs de paper de vàter (un per alumne mínim), cartrons, cinta o paper adhesiu/restes de plastilina i colors/ceres/pintures i tisores.

- **Mida.** La mida dels cartrons i dels tubs van a gust dels alumnes.

- **Elaboració.** Només cal una mica d'enginy per ajuntar el tub amb el cartró de base perquè no ens caigui. Per fer-ho proposem utilitzar restes de plastilina barrejada, fer-hi un xurro que envolti la base del rotlle de paper de vàter, decorar la creació a gust dels alumnes i ja ho tindriem llest.

Proposem una altra activitat d'intercicle per a la construcció d'una ecobosseta de l'esmorzar per a TOTA l'escola i, pràcticament, a cost 0€.

Activitat 2: Fem una Ecobosseta

COMPETÈNCIES TREBALLADES

Comunicativa lingüística i audiovisual
Artística i cultural
Tractament de la informació i digital
Matemàtica
Aprendre a aprendre
Autonomia i iniciativa personal
Coneixement i interacció amb el món físic
Social i ciutadania

- **Agrupació.** Proposem que sigui d'intercicle, amb alumnes de totes les aules i nivells barrejats, reduint al màxim la ràtio fins a 16 alumnes per mestre, si és possible, i implicant d'aquesta manera tots els mestres i especialistes dels cicles.

- **Materials.** Bosses de ràfia en desús/velles NETES, tisores, paper de forn de cuina, una planxa, cola de silicona (opcional o en cas de problemes) i velcro autoadhesiu (opcional).

- **Mida.** Amb les mides d'una bossa convencional de ràfia ens sortiran unes 6 ecobossetes per als esmorzars. Nosaltres proposem que retalleu la bossa de manera que us quedin uns 6 rectangles de 40 cm de llargada per 20 cm d'ample.

- **Elaboració.** Un cop tenim els rectangles de ràfia preparats, dobleguem un dels extrems fins, aproximadament, el que seria la meitat. Preparem el paper de cuina i la planxa ben calenta i el posem darrera i davant tapant un lateral, per marcar (i fondre) els laterals de la nostra bossa. Cal tenir cura i posar bé el paper de cuina per no enganxar la ràfia a la planxa. Només cal marcar 1 cm amb la planxa perquè la ràfia es fongui i quedi ben enganxada amb l'altra banda, però cal insistir-hi una mica. Si no ho aconseguim sempre podem afegir una mica de cola de silicona a la vora i repetir el procés amb el paper de forn i la planxa.

Recomanem doblegar la bossa de manera que la part de color quedi a la part interior. Així, en acabar les poden personalitzar o regalar ben boniques i decorades als companys i companyes d'educació infantil i cicle inicial.

Un cop estigui ben planxada, només cal afegir una mica de velcro adhesiu a la part superior de la bossa per tal que tanqui bé. També podem no posar-l'hi

i marcar una mica amb la planxa l'arruga de la solapa de la nostra ecobosseta. I ja la tindriem llesta per utilitzar-la i gaudir-ne. Amb el pas dels mesos s'anirà gastant i, per tant, només caldrà que a casa la repassin amb la planxa o bé repeteixin l'operació **ECOBOSSETA!**

- **Competència metodològica del tractament de la informació i digital.** Per treballar aquesta competència, proposem plantejar aquesta activitat com a text instructiu (com si d'una recepta es tractés), que els alumnes podran elaborar de manera individual o col·lectiva, segons es desitgi i les necessitats del grup classe.

Propostes didàctiques (primària 2)

Proposta cedida per l'escola Marta Mata de Vilanova del Camí, extreta del projecte «Salvem l'Àrtic».

ACTIVITAT INICIAL			
Descripció	Competències		
	ÀMBIT	DIMENSIÓ	COMPETÈNCIA/ES
https://www.agenciasinc.es/Noticias/Los-osos-polares-nadan-cada-vez-mas-por-el-deshielo-del-Artico Ens arriba aquesta notícia a la classe i la llegim. busquem al diccionari paraules com <i>deshielo</i> , <i>hábitat</i> , <i>cambio climático</i> o <i>mamífero</i> . Ubiquem en un mapa l'Àrtic i diferenciar-lo del Pol Nord... La notícia ens porta a posar-nos en la pell dels ósos imaginant-nos al bell mig de plaques de gel que es trenquen o es desfan.	Lingüístic	Comprensió lectora	4 i 5
	Coneixement del medi	Món actual	3, 4 i 5
	Educació en valors	Social	8
ACTIVITATS DE RECERCA I APROFUNDIMENT			
- Fem recerca d'altres espècies que es troben en una situació semblant a l'ós polar. Ens adonem que també hi ha persones que comparteixen l'Àrtic com a hàbitat (inuit, nenets, samis o txutxquis). - Fem una lectura visual de diverses imatges impactants sobre el pas del temps i com ha afectat el canvi climàtic.	Coneixement del medi	Món actual	1 i 4
Realitzem un mapamundi gran que col·loquem a la classe per situar-hi l'ós polar i els altres animals i tribus que hem trobat cercant informació. Això ens porta a parlar de continents i països, i a diferenciar l'Àrtic de l'Antàrtida.	Coneixement del medi	Món actual	3
Celebrem el Dia Internacional de l'Ós Polar (27 de febrer) amb una exposició encapçalada per un ós polar geomètric fet a escala. En l'exposició també hi penjarem imatges cercades pels alumnes i missatges escrits per ells per conscienciar sobre l'impacte del canvi climàtic al nostre planeta.	Coneixement del medi	Ciutadania	12
	Educació en valors	Social	7
	Matemàtic	Connexions	6
Visualitzem la pel·lícula <i>Wall-e</i> , en parlem i debatem sobre el missatge que ens vol transmetre.	Coneixement del medi	Món actual Ciutadania	5 12
	Educació en valors	Social	7
I QUÈ HI PODEM FER NOSALTRES? FEM UNA CANÇÓ PROTESTA!			
Descripció	Competències		
	ÀMBIT	DIMENSIÓ	COMPETÈNCIA/ES
Visualitzem el videoclip d'en Ludovico Einaudi a l'Àrtic i el videoclip <i>Moving</i> de Macaco, i parlem sobre què vol dir la cançó protesta. https://www.youtube.com/watch?v=phH8-UEg-FODA https://www.youtube.com/watch?v=65qyX-oiSGSI	Artístic	Interpretació i producció	6 i 7
		Imaginació i creativitat	9
Amb la intenció de gravar un videoclip per a la nostra cançó, decidim fer-nos unes samarretes amb el missatge «We can save the Arctic». Per a això calculem el cost de 27 samarretes i estalviem els diners amb l'ajuda de les nostres famílies.	Educació en valors	Social	8
		Interpersonal	5 i 6
Gravem el videoclip amb l'ajuda d'una de les famílies i l'estrenem davant de tota l'escola. Després el pengem al Youtube per tal de fer arribar el nostre missatge ben lluny. https://www.youtube.com/watch?v=B_uZyXHs37I&t=13s			

En acabar el projecte, la sociòloga i bloggista Paula Ramos ens entrevista i escriu sobre nosaltres al blog «El caballo de Nietzsche» del web *Diario.es*.

https://www.eldiario.es/caballodenietzsche/Salvemos-Artico-investigacion-conocimiento-empoderamiento_6_788881115.html

Propostes didàctiques (secundària)

Proposta cedida per Pepe Castelltort, membre de Teachers For Future.

Teniu un repte: proposar mesures per fer front al canvi climàtic. Per a això, cal conèixer-ne les causes, avaluar-ne els efectes i estudiar-ne possibles solucions.

INFORMACIÓ ÚTIL

Per estalviar-nos imprimir l'activitat, un cop fets els grups base, un/a membre del grup pot fer una còpia d'aquest document, mitjançant el menú Fitxer > Fes una còpia, i compartir-ho amb la resta de membres del grup amb permís d'edició, mitjançant l'opció Comparteix, per treballar col·laborativament en format digital.

Part 1. Vídeo (5')

Primer de tot, pareu atenció al vídeo introductorí que posarem a l'aula (fins 2:59):

<<https://www.ccma.cat/tv3/alacarta/programa/Afrontant-el-canvi-climatic/video/4081291>/<https://www.ccma.cat/tv3/alacarta/programa/Afrontant-el-canvi-climatic/video/4081291/>>.

Part 2. Grups base i elecció d'àmbits (10')

A continuació, feu **grups base** de 4 persones i repartiu-vos els **àmbits** següents:

Àmbit	Membre del grup
Consum	
Producció	
Salut	
Mobilitat	

Un cop repartits els àmbits, cada membre del grup ha d'agafar una enganxina, escriure-hi l'àmbit que li ha tocat i el seu nom i enganxar-se-la en un lloc visible (a l'alçada del pit).

Part 3. Treball individual (30')

Un cop repartits els àmbits, cada membre ha d'estudiar els **recursos** de la fitxa del seu àmbit (annexades al final) i, un cop consultats aquests recursos, cercar **més informació a la xarxa**, extreure'n **conclusions** i elaborar **propostes** per fer front al canvi climàtic.

Part 4. Grups d'experts (30' - 45')

Ara farem grups d'experts de cada àmbit. És a dir, els

i les que hagin estudiat l'àmbit Consum s'aplegaran per formar un grup d'experts. Farem el mateix amb la resta d'àmbits fins a tenir un total de 4 grups.

Cada membre d'un grup d'experts ha d'explicar les propostes que ha treballat anteriorment a la resta del grup, i tothom ha de prendre'n nota per enriquir la seva visió de la problemàtica.

Part 5. Propostes (30' - 45')

Ara tornarem a fer els grups base originals (grups de 4) i cada membre, com a expert en el seu àmbit, compartirà les seves propostes amb la resta. Imagineu que sou un equip a qui el Govern li ha encarregat un decàleg de propostes per fer una llei de canvi climàtic.

Cada grup haurà d'interconnectar propostes per generar un màxim de 10 mesures per fer front al canvi climàtic, ordenant-les per prioritat, és a dir, col·locant la mesura més important com a número 1, la següent com a número 2, i així successivament.

1	
2	
3	
4	
5	
6	
7	
8	
9	
10	

Part 6. Conclusions (30')

Cada grup base escollirà un/a representant, que presentarà les propostes del seu grup a la resta de la classe. Si hi ha prou temps, s'obrirà un torn de reflexions / debat després de l'exposició de tots els grups.

ENLLAÇOS PER A REALITZAR LES FITXES

Fitxa «Consum»

Recursos
Ni vegano ni omnívoro: para ser respetuoso con el planeta hay que comer como un 'climatarian' (noticia) < https://elpais.com/elpais/2019/08/26/buenavida/1566830849_215631.html >
Climate change food calculator: What's your diet's carbon footprint? (multimedia) < https://www.bbc.com/news/science-environment-46459714 >
España, incapaz de frenar el desperdicio alimenticio: tira al año 1.300 millones de kilos a la basura (noticia) < https://elpais.com/sociedad/2019/08/09/actualidad/1565347505_417614.html >
La 'vergüenza de comprar': nueva tendencia sueca para preservar el medio ambiente (noticia) < http://www.rfi.fr/es/europa/20190829-la-vergüenza-de-comprar-nueva-tendencia-sueca-para-preservar-el-medio-ambiente >
Así es la lucha contra la obsolescencia programada (noticia) < https://www.sostenibilidad.com/desarrollo-sostenible/asi-lucha-contra-obsolescencia-programada/ >

Fitxa «Producció»

Recursos
Las empresas y su responsabilidad ante el medio ambiente (noticia) < https://elpais.com/diario/1990/11/20/economia/659055625_850215.html >
Bruselas acelera su agenda verde para importar solo productos «libres de deforestación» (noticia) < https://elpais.com/sociedad/2019/07/23/actualidad/1563873346_326724.html >
Alemania debate que la industria de productos desechables contribuya a limpiar las ciudades (noticia) < https://elpais.com/sociedad/2019/08/12/actualidad/1565622162_522635.html >
¿En qué consiste la economía circular? (noticia i vídeo) < https://www.sostenibilidad.com/desarrollo-sostenible/en-que-consiste-la-economia-circular/ >
El calentamiento global beneficia a Noruega y Suecia, y perjudica a la India (noticia) < https://www.elperiodico.com/es/economia/20190422/el-calentamiento-global-beneficia-a-noruega-y-suecia-y-perjudica-a-la-india-universidad-stanford-7419197 >

Fitxa «Salut»

Recursos
Fa nou anys que la majoria de barcelonins respiren partícules fines que superen els límits que marca l'OMS (noticia i vídeo) < https://www.ccma.cat/324/si-no-admets-que-surti-aigua-contaminada-de-laixeta-perque-admets-respirar-aire-toxic/noticia/2937498/ >
Un estudio revela los impactos del plástico sobre la salud (noticia) < https://www.tierra.org/un-estudio-revela-los-impactos-del-plastico-sobre-la-salud/ >
Del compromiso ambiental al ecoagobio (noticia) < https://elpais.com/elpais/2019/09/17/eps/1568716379_552035.html >
Eco-ansiedad: ¿quién teme al fin del mundo? (noticia) < https://www.climatica.lamarea.com/eco-ansiedad-quien-teme-al-fin-del-mundo-2/ >

De la ecoansiedad a la solastalgia: así pasa factura el cambio climático a la salud mental (noticia)
<https://elpais.com/elpais/2019/08/12/buenavida/1565605711_465206.html>

Fitxa «Mobilitat»

Recursos
Zona de Baixes Emissions: mesura abusiva o insuficient? (post) < https://opcions.org/consum/zona_de_baixes_emissions/ >
El cotxe elèctric, amb problemes: no hi ha prou bateries (noticia) < https://www.vilaweb.cat/noticies/cotxe-electric-problemes-bateries/ >
El aumento de las emisiones aéreas alienta un movimiento 'antivuelos' (noticia) < https://www.elperiodico.com/es/medio-ambiente/20190609/flygskam-vergüenza-volar-aumento-desbocado-emisiones-aereas-alienta-movimiento-antivuelos-7494780 >
Vaixells, la contaminació menystinguda (noticia) < https://www.vilaweb.cat/noticies/vaixells-contaminacio-ignorada/ >

GRAELLA PER A FER LES PROPOSTES INDIVIDUALS (PART 3) I LES DE GRUPS D'EXPERTS (PART 4):

Les meves propostes (part 3):

1	
2	
3	
4	
5	
6	
7	
8	
9	
10	

Les propostes del grup d'experts (part 4):

1	
2	
3	
4	
5	
6	
7	
8	
9	
10	

PROPOSTA DIDÀCTICA DE CENTRE

Proposta cedida per Édela Matrínez Boronat, docent i membre de Teachers For Future

El centre educatiu és l'indret on els alumnes passen més hores de la seva vida, després de casa seva. És a dir, que les accions que facin en aquest lloc els marcaran el seu **futur**, ja que no hi ha res més fàcil que **acostumar-se** a tenir bons hàbits per no haver de corregir males pràctiques en l'etapa adulta. Així doncs, els i les docents som els **responsables** que els alumnes «s'acostumin» a realitzar **accions** que en un **futur** seran normals i habituals per a ells i elles i que els facin viure en un **món millor**.

Aquesta responsabilitat no significa pas que nosaltres els haguem de dir què fer. Tots sabem que si la idea sorgeix dels mateixos alumnes serà més potent i estaran més **motivats** per a dur-la a terme. És per això que proposo que a inici de curs es creï una **comissió verda** formada per un **delegat verd** que cada classe ha de votar. Aquest grup de delegats seran els **representants** de cada classe i també els encarregats de transmetre la informació de les **reunions** que es realitzaran freqüentment (idealment a l'hora de tutoria).

Un bon punt de partida per a la primera reunió és omplir l'**ecoauditoria** que podem trobar a la pàgina web de **TeachersforfutureSpain.org**. Aprofito per recordar que en aquesta web s'hi troben molts recursos per a l'aula (activitats, vídeos, materials, etc.).

L'ecoauditoria està dissenyada com un **pla de millora**, ja que proposa tres moments auditables corresponents a les tres avaluacions del curs escolar. D'aquesta manera permet corregir models inapropiats per a la sostenibilitat i propiciar un **pla d'acció**. Mentrestant, l'alumnat duu a terme un **aprenentatge funcional**, ja que contribueix a l'aprenentatge de la recerca de solucions de problemes reals de diferents tipus (ecològics, econòmics, organitzatius, socials, etc.).

L'ecoauditoria consisteix en una **graella** amb diversos paràmetres agrupats en diversos àmbits: centre, consum, menjador, jardineria, aula i administració. Així doncs, trobarem mesures no només dirigides a l'alumnat sinó a tota la comunitat educativa: professorat, direcció, famílies i municipi. Si cal, els podrem adaptar segons les possibilitats de l'escola i l'edat dels i les alumnes.

Alguns exemples d'aquests paràmetres són:

CENTRE

- Disposar de la recollida selectiva a les aules, despatxos, passadissos i pati.
- Contractar una companyia elèctrica que subministri energia provinent de fonts renovables.
- Encoratjar les famílies perquè vagin a l'escola a peu, en bicicleta o en transport públic.
- Fomentar l'estalvi d'aigua i de llum.
- Oferir punts de recollida de piles, bolígrafs, taps, etc. per reciclar.
- Usar paper reciclat per a les fitxes, exàmens, documents...

- Fer comunicats per correu electrònic en comptes de repartir un full per alumne.
- Celebrar festes sense residus (gots i plats reutilitzables, sense palletes, etc.).
- Aprofitar tot tipus de material per als anys següents (llibres, decoracions, etc.).

AULES

- Programar activitats de conscienciació ambiental.
- Incloure el tema de la sostenibilitat dins del temari de qualsevol assignatura.
- Situar una safata per usar paper «en brut».

PATI / JARDÍ

- Evitar la generació de residus: usar cantimplora, carmanyola o *boc'n'roll*.
- Fer un hort o plantar plantes aromàtiques, en cas que no es disposi d'espai.
- Regar amb aigua recuperada de la pluja.
- Realitzar compost amb la resta de fruites de l'esmorzar.
- Construir un hotel d'insectes o casetes per als ocells.
- Apadrinar arbres del jardí i realitzar-hi activitats al voltant.

MENJADOR

- Incloure al menú productes de proximitat, saludables i sense residus.
- Usar les restes orgàniques per fer compost a l'hort.

ALTRES

- Organitzar una neteja familiar d'alguna zona verda propera a l'escola.
- Fer excursions en entorns naturals o visitar museus sostenibles.
- Organitzar mercats d'intercanvi de jocs, roba, llibres...

Una vegada s'ha omplert la graella, s'enumeren els paràmetres que no es realitzen i s'encarrega que els delegats verds n'informin les seves classes i facin una pluja d'idees de les accions adients per posar-hi remei.

A partir d'aquí cada centre s'organitza a la seva manera per anar fent reunions (setmanalment, si és possible) per a idear un pla de treball i anar realitzant les accions per millorar el resultat de les properes ecoauditories.

Aquesta només és una manera d'analitzar detalladament si el nostre centre respecta el medi ambient i sensibilitza tota la comunitat educativa, però de ben segur que n'hi ha d'altres. El que hem de tenir present és que els docents hem de guiar els alumnes, ja que si se'ls deixa la suficient llibertat, poden crear, organitzar i gestionar iniciatives molt interessants. I sobretot ho faran amb moltes més ganes que si els professors els ho proposem com una tasca obligatòria. Tots nosaltres som responsables de la crisi climàtica actual, així que siguem conscients del que fem cada dia, tant a l'escola com a casa, i realitzem canvis per a millorar el nostre planeta...

Només amb la coherència (practicar el que es predica) s'aconsegueix la confiança per fer un canvi.

Molts ànims!

GLOSSARI

• **Acidificació de l'oceà** És el nom donat a la disminució contínua en el pH dels oceans de la Terra, causada per l'increment de diòxid de carboni en l'atmosfera terrestre.

• **Androcentrisme** Visió del món i de la cultura centrada en el punt de vista masculí.

• **Antropocentrisme** Doctrina que considera l'home com el centre de l'univers.

• **Biodiversitat** Variabilitat d'organismes vius, incloent-hi els ecosistemes terrestres i marins i altres ecosistemes aquàtics, i els complexos ecològics dels quals formen part; comprèn la diversitat dins cada espècie i els ecosistemes i entre les espècies.

• **Canvi climàtic** És l'alteració del clima i les temperatures de la Terra que afecta els ecosistemes i origina canvis que directament o indirectament són produïts per l'activitat humana. L'augment excessiu dels «gasos de l'efecte hivernacle», com ara el diòxid de carboni (CO₂), el metà (CH₄) o l'òxid de dinitrogen (N₂O), contribueix a la variació de la temperatura i al deteriorament de la capa d'ozó. L'excés de gasos és generat per les diverses activitats de l'home, com ara l'ús d'energies elèctriques, la dependència de les indústries de combustibles fòssils o la contaminació de les zones urbanes amb els transports, el mal ús dels residus, els processos industrials, etc. L'impacte mediambiental repercuteix en gran mesura en la sequera dels rius i la manca d'aigua potable i també en els canvis en les condicions de la producció d'aliments i l'augment de desastres naturals, com ara sequeres, onades de calor i inundacions.

• **Capitalisme** És un sistema econòmic en què els mitjans de producció són, en la seva majoria, propietat privada, i en què el capital s'inverteix en la producció, distribució i el comerç dels béns i serveis per tal d'obtenir guanys o el benefici màxim en un mercat lliure i competitiu. S'hi inclouen factors de producció com la terra i altres recursos naturals, així com la mà d'obra i els béns capitals.

• **Capitalisme verd** Conegut també com **ecocapitalisme** o **capitalisme sostenible** és la visió que el capital existeix a la natura com a «capital natural» (ecosistemes que tenen un rendiment ecològic) de què depèn tota la riquesa i, per tant, els instruments de política governamental capitalista basats en el mercat (com un impost al carboni) han de ser utilitzats per resoldre problemes ambientals. Es basa en una reducció de l'impacte mediambiental de les mercaderies en si i dels processos de producció, mitjançant el reciclatge o la major eficiència energètica i tecnològica. D'altra banda, es fonamenta en el mercat com la principal eina per aconseguir aquests objectius ambientals, associant-los a la privatització i mercantilització dels recursos naturals, convertint-los en capital natural. Aquesta visió

sosté que el creixement econòmic és compatible amb la conservació de la natura sense reduir les taxes de benefici, però a costa d'un règim d'acumulació racional i una transició des del neoliberalisme

• **Chipko** Moviment ecologista format, fonamentalment, per dones que està basat en el **sarvodaya gandhià** i la resistència no-violenta.

Liderat per dues deixebles directes de Gandhi, Mira i Sarala Bhen, i algunes altres líders locals com Sunderlal Bahuguna, el moviment Chipko va néixer el 1972 en alguns districtes de l'anomenat turó de Uttarkhand, situat a l'estat d'Uttar Pradesh. El moviment va ser la contestació a l'explotació creixent i irracional dels recursos forestals d'aquesta zona, en la qual, durant els anys 60, es va dur a terme la tala de boscos i la rompuda de noves terres per a l'agricultura extensiva i la pastura, pràctiques que destruïen els recursos i minvaven les formes tradicionals d'explotació i gestió comunal de la terra.

La paraula *chipko* procedeix de la llengua hindi, en la qual significa *abraçar*. El nom al·ludeix a la seva acció més coneguda, en què les activistes s'abraçaven als arbres per entorpir-ne i impedir-ne la tala. El que feien realment era lligar-se als seus troncs. Cada activista adoptava un arbre, s'hi lligava i intentava resistir fins a l'esgotament.

• **Combustibles fòssils** Els combustibles fòssils són una sèrie de substàncies i gasos formats a partir de restes descompostes d'animals i plantes que es generen en certes capes del sòl, servint com un tipus d'energia no renovable.

Els combustibles provenen d'un procés de descomposició parcial de la matèria orgànica. Aquests combustibles s'originen per un procés de transformació de milions d'anys de plantes i vegetals (casos del petroli, el carbó i el gas natural).

Es tracta de fonts d'energia primàries, ja que es poden obtenir directament sense transformació. Sovint es parla dels combustibles fòssils com un tipus d'energia negativa, contaminant, perjudicial per al medi ambient. Els combustibles fòssils es consideren una font d'energia no renovable a causa de la dificultat de regeneració.

• **Crisi ecològica** Es pot anomenar també **crisi ambiental** o **crisi mediambiental**. Ocorre quan l'ambient d'una espècie o d'una població sofreix canvis crítics que en desestabilitzen la continuïtat. Hi ha moltes possibles causes, com ara un canvi abiòtic (per exemple, increment de la temperatura o un baix nivell de pluges), la pressió de la depredació o la sobrepoblació. En qualsevol d'aquests casos es produeix la degradació de la qualitat de l'ambient en relació amb les necessitats de l'espècie que l'habita.

• Ecofeminisme

1. Segons Mary Mellor, és un moviment que veu una connexió entre l'explotació i la degradació del món natural i la subordinació i l'opressió de les dones. Va emergir a mitjans dels anys 70, juntament amb la segona onada del feminisme i el moviment verd. L'ecofeminisme uneix elements del feminisme i l'ecologisme, però ofereix alhora un desafiament per a tots dos. Del moviment verd agafa la preocupació per l'impacte de les activitats humanes en el món inanimat, i del feminisme la visió de gènere de la humanitat, en el sentit que subordina, explota i oprimeix les dones.

2. És un moviment que es va desenvolupar a partir de diversos moviments socials -els moviments feminista, pacifista i ecologista- a finals dels anys 70 i principis dels 80. La primera persona que va utilitzar el terme ecofeminisme va ser Françoise d'Eaubonne i es va popularitzar en el context de les nombroses protestes i activitats contra la destrucció del medi ambient, iniciades arran dels repetits desastres ecològics.

• Ecologia (segons el *Diccionari de la Llengua Catalana*)

1 f. [LC] [EG] Part de la biologia que estudia les interaccions dels organismes entre ells i amb el medi on viuen.

2 [AN] ecologia cultural Estudi dels processos mitjançant els quals una societat s'adapta al medi físic que l'envolta.

• Ecologisme (segons el *Diccionari de la llengua catalana*)

1 m. [SO] Corrent ideològic que vol assolir un ordre social basat en l'ecologia.

2 m. [PO] Moviment sociopolític que proclama la necessitat de respectar i protegir el medi ambient i de limitar l'explotació dels recursos naturals.

• **Ecosistema** Sistema d'organització dels organismes de diverses espècies que interaccionen en el si d'un espai definit.

• **Gasos d'efecte hivernacle** A l'atmosfera que embolcalla el nostre planeta hi ha un seguit de gasos (sobretot el vapor d'aigua i el diòxid de carboni) que tenen un efecte d'hivernacle, és a dir, absorbeixen i reemetten la radiació infraroja. Aquests gasos hi són de manera natural i són necessaris per a la vida, però l'actual concentració d'aquest gasos, molt per sobre del seu equilibri natural, està posant en perill la supervivència de la humanitat.

• **Genealogia** Mètode de la filosofia contemporània per a descobrir l'origen de les idees metafísiques, morals o religioses en les tendències de la vida.

• **Hàbitat** Una part del territori caracteritzada pels factors ambientals (humitat, salinitat, substrat, tipus de sòl, etc.) i per les comunitats d'organismes vius que conté, o un fragment de la biosfera sotmès a un conjunt de factors ecològics.

• **Justícia climàtica** Ha esdevingut el terme general emprat per definir un «moviment de moviments» basat en la comprensió que el nostre injust sistema polític i econòmic crea desigualtats socials i canvi climàtic.

• **MAT** La línia de Molt Alta Tensió (MAT) és una autopista elèctrica que transporta un mínim de 400.000 volts. S'està construint per interconnectar estats europeus i també el continent europeu amb l'Àfrica. Serveix per comercialitzar i distribuir excedents d'energia produïdes per centrals nuclears i suposades fonts d'energies alternatives. Paral·lelament, és la xarxa amb la qual es volen alimentar altres projectes i infraestructures de mort i destrucció, com ara el Tren d'Alta Velocitat (TAV). En la seva construcció hi ha implicades empreses constructores que també ho estan en altres projectes de destrucció del territori, entre les quals destaquen Vinci a Europa i Endesa a l'Amèrica del Sud. A més de la destrucció ambiental que representa, la MAT posa en risc els habitants de les zones per on passa, ja que poden contraure malalties com el càncer i la leucèmia.

• **Medi ambient** Conjunt d'elements, condicions o factors que envolten un ésser viu i influeixen en el seu desenvolupament i activitat.

• **Mediambiental** Relatiu o pertanyent al medi ambient.

• **Moviment altermundista** També conegut com a moviment antimundialització o antiglobalització, està format per un conjunt de diversos grups polítics i socials que protesten contra el procés d'integració econòmica mundial, dirigit per organismes com l'Organització Mundial del Comerç, el Fons Monetari Internacional, el Banc Mundial i la majoria de les grans empreses multinacionals. El sociòleg francès Pierre Bourdieu (1930-2002) en va ser un dels inspiradors intel·lectuals.

Les crítiques principals són la manca de transparència i de participació ciutadana, l'absoluta insostenibilitat del sistema i el fet que beneficia bàsicament les empreses transnacionals i els individus més rics. També critica el fet que molts aspectes de la vida social local són influïts per organitzacions llunyanes i planteja una alternativa a l'economia proposada pel capitalisme.

• **Moviment del Cinturó Verd** (The Green Belt Movement [GBM]) Va ser fundat per la professora Wangari Maathai el 1977 dins del Consell Nacional de les Dones de Kenya (NCWK). Aquest moviment, que actualment segueix actiu, va sorgir per tal de donar resposta a les necessitats de les dones de les comunitats rurals de Kenya, les quals es trobaven en unes condi-

cions difícils, ja que se'ls assecava l'aigua dels rierols, el subministrament d'aliments era cada vegada menys segur i havien de caminar més i més lluny per aconseguir llenya per a combustible i per a fer tanques pel bestiar. Té com a principal objectiu promoure la plantada d'arbres per part de les dones dels poblats d'arreu d'Àfrica com a punt de partida per a la millora de les seves condicions de vida i dels seus fills. A partir de 1986 el moviment cinturó verd establí la Xarxa Panafricana Cinturó Verd, que permeté estendre els mètodes aplicats a Kenya a d'altres països com Tanzània, Uganda, Malawi, Lesotho, Etiòpia, Zimbabwe, etc.). Es calcula que, gràcies a aquest moviment, es deuen haver plantat 20 milions d'arbres arreu d'Àfrica.

• **Revolució Verda o Primera Revolució Verda** És un terme utilitzat per a descriure la transformació de l'agricultura en diversos països en desenvolupament entre 1940 a 1960. Estava basada en l'aplicació de la ciència i la tecnologia i ha tingut incidència sobretot en la producció de cereals. El biòleg estatunidenc Norman Borlaug i l'agrònom italià Nazareno Strampelli, amb els seus encreuaments de varietats de blat, se'n consideren els precursors. Els programes de desenvolupament utilitzats van estar a mans públiques (governos estatals principalment a Mèxic i l'Índia) i també a mans privades com la Fundació Rockefeller i la Fundació Ford.

• **Sarvodaya** És un terme sànscrit que significa *aixecament universal o progrés de tots*. Va ser utilitzat per Mahatma Gandhi com a títol de la seva traducció del 1908 del tractat de John Ruskin sobre economia política, *Unto this Last*. Més endavant, Gandhi el va usar per a l'ideal de la seva filosofia política. Més tard, els gandians el van adoptar com a nom del moviment social de l'Índia postindependentista, que es va esforçar a garantir que l'autodeterminació i la igualtat arribessin a tots els estrats de la societat índia.

• **Serveis ecosistèmics** Aquells beneficis que un ecosistema aporta a la societat i que milloren la salut, l'economia i la qualitat de vida de les persones. Un servei ecosistèmic deriva de les funcions pròpies dels ecosistemes. Es poden classificar en quatre tipus: (1) els **serveis d'aprovisionament**, que fan referència a la quantitat de béns o matèries primeres que un ecosistema ofereix, com ara la fusta, l'aigua o els aliments; (2) els **serveis de regulació**, aquells que es deriven de les funcions clau dels ecosistemes i que ajuden a reduir certs impactes locals i globals (per exemple la regulació del clima i del cicle de l'aigua, el control de l'erosió del sòl, la pol·linització...); els **serveis culturals** són aquells que estan relacionats amb el lleure, l'oci o els aspectes més generals de la cultura; (4) els **serveis de suport**, com ara la biodiversitat i els processos naturals de l'ecosistema, que garanteixen bona part dels anteriors.

• **Sororitat** Lligam estret que s'estableix entre dones basat en la solidaritat, el compartiment d'experiències, interessos, preocupacions, etc., és a dir, a una fraterni-

tat entre dones. Està format a partir del mot llatí *sōrōr, ōris* 'germana' i el sufix *-itat* amb el sentit de 'qualitat de'. En les altres llengües es documenten formes paral·leles: *sororidad* en castellà, *sororité* en francès, *sororità* en italià i *sisterhood* en anglès (l'únic cas que no està format a partir del mot llatí).

Bibliografia, webgrafia i recursos

Bibliografia utilitzada per a poder elaborar aquesta *Eina* i que us proposem per a consultar i aprofundir en el tema.

• DDAA. *Per què les dones salvaran el planeta*. Raig Verd Editorial, 2019. [Yayo Herrero hi denuncia la precarització del treball agrícola o el treball reproductiu, imprescindibles per a la vida humana.]

• KLEIN, Naomi. *Decir no no basta*. Ediciones Paidós, 2017

• HERRERO, Yayo. *Una mirada para cambiar la película. Ecología, ecofeminismo y sostenibilidad*. Ediciones Dyskolo, 2016.

• HERRERO, Amaranta. «Ecofeminismos: apuntes sobre la dominación gemela de mujeres y naturaleza». *Ecología Política* num. 54 (2017). [Monogràfic sobre ecofeminisme i ecologies polítiques feministes].

• MARTÍNEZ ALIER, Joan. *Demà serà un altre dia. Una vida fent economia ecològica i ecologia política*. Editorial Icaria, 2019. (Vegeu-ne la ressenya a la pàgina 30)

• MIES, Maria; SHIVA, Vandana. *Ecofeminismo: teoría, crítica y perspectivas*. Editorial Icaria. 1993.

• MIES, Maria; SHIVA, Vandana. *La praxis del ecofeminismo: biotecnología, consumo y reproducción*. Editorial Icaria, 1998.

• SILVA SANTISTEBAN, Rocio. *Mujeres y conflictos ecoterritoriales: impactos, estrategias y resistencias*. Entrepueblos - AIETI - Demus Estudio para la Defensa de los Derechos de la Mujer - CMP Flora Tristán - Coordinadora Nacional de Derechos Humanos, 2017.

Webgrafia

• <<http://www.wloe.org/que-es-el-ecofeminismo.308.0.html>>

• <<https://www.casaasia.es/noticia/detalle/217838-vandana-shiva-y-el-ecofeminismo-las-semillas-son-nuestra-madre-y-guardarlas-es-un-acto>>

• <https://ca.wikipedia.org/wiki/Vandana_Shiva>

• <<https://dlc.iec.cat/>>

• <<https://www.greenbeltmovement.org/>>

- <<https://verdurita.wordpress.com/2016/05/28/recordem-a-wangari-maathai-i-el-moviment-cinturo-verd/>>
- <<https://www.goldmanprize.org/recipient/evgenia-chirikova/>>
- <https://mansunides.org/ca/definicio-canvi-climatic?gclid=EAIaIQobChMIoKHHsPzk5QIV2YjVCh2BJgpSEAAAYASAAEgLivfD_BwE>
- <<https://termcat.blog.gencat.cat/2017/11/30/ques-la-sororitat/>>

Altres recursos

- TV2. *Las huellas de la guerra*.
- <http://www.feministas.org/IMG/pdf/crisis_ecologica.pdf>.
- <<https://diarieducacio.cat/educar-davant-crisi-ecologica-social/>>.
- Drive amb recursos per a l'aula cedit per Teachers for Future. <<https://drive.google.com/drive/folders/1kcohtxutbznpmxzyev8hqyyy8-ym-8ap?usp=sharing>>.
- Entrevista a Yayo Herrero. <<http://opcions.org/entrevistes/yayo-herrero/>>.
- Objectius de Desenvolupament sostenible per al 2030 de l'ONU.
<<https://www.un.org/sustainabledevelopment/es/objetivos-de-desarrollo-sostenible/>>
- <https://ca.wikipedia.org/wiki/Objectius_de_Desenvolupament_Sostenible>
- <http://mediambient.gencat.cat/ca/05_ambits_dactuacio/educacio_i_sostenibilitat/desenvolupament_sostenible/agenda-2030-ods/>.
- Organització Santcugatena d'Educació Ambiental. A la seva pàgina web hi trobareu diferents tipus de recursos, ja siguin per utilitzar a l'aula o perquè pugueu aprofundir en el tema.
<<https://osea2015blog.wordpress.com/grups-de-treball/ecologia-politica/terra-livre-xarxa-iberica-de-grups-de-lectura-ecologista/>>.
- Recursos educatius de La Fede. <<http://www.lafede.cat/recursos-educatius/>>.
- Centre Delàs d'Estudis per la Pau. <<http://www.centredelas.org/ca/>>.
- Escola de Cultura per la Pau. <<https://escolapau.uab.cat/ca/inicio/>>.

Ressenya del llibre de Joan Martínez Alier *Demà serà un altre dia. Una vida fent economia ecològica i ecologia política*

Amb aquesta obra, Martínez Alier ens regala les seves memòries i ens invita a recórrer un itinerari marcat per tres parts amb personalitat pròpia.

L'etapa de la seva joventut està centrada en les publicacions sobre injustícies agràries i els seus estudis a Anglaterra.

La segona etapa està marcada per la seva decepció davant la manca de «justícia transicional» fruit de l'autoamnistia franquista i transcorre al llarg de trenta-tres anys durant els quals es desenvolupa la seva experiència com a professor i investigador a la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB). Es tracta d'una època on juga un rol cabdal en el desplegament de l'economia ecològica, de l'ecologia política i el sorgiment i consolidació dels estudis de ciències ambientals a Catalunya.

A partir del 2007, desenvolupa una col·laboració creixent amb organitzacions de justícia ambiental i amb el grup format al voltant del que anomena l'escola de Barcelona d'ecologia política, decreixement i justícia ambiental.

En les presentacions de *Demà serà un altre dia* que Joan Martínez Alier està realitzant, ens anuncia el seu proper llibre: *Terra, aigua, aire i llibertat*, un compendi de lluites ecologistes arreu del món.

Vídeo de presentació del llibre: <<https://www.youtube.com/watch?v=zBl-ISUxFts&feature=youtu.be>>.

Perquè volem que la COEDUCACIÓ sigui
un eix transversal del currículum educatiu!

AFILIA'T

LA NOSTRA FORÇA ÉS LA TEVA PARTICIPACIÓ

BUTLLETA D'AFILIACIÓ A USTEC·STEs

DADES PERSONALS

Nom i cognoms _____
NIF
Data de naixement
Adreça _____
Codi postal _____ Localitat _____
Tel. fix
mòbil
Adreça electrònica _____

DADES PROFESSIONALS

Centre de treball _____
Localitat _____
Situació laboral: definitiva interinatge i substitucions
provisional/expectativa de destinació pràctiques atur
Col·lectiu: inf/primària secundària ptfp adults
serveis educatius privada p. laboral universitat

DADES BANCÀRIES

Titular de la llibreta o compte corrent (nom i cognoms) _____

Sr./Sra. director/a: faci efectius, fins a nou avís, amb càrrec al meu compte, els rebuts que li siguin presentats pel sindicat USTEC·STEs a nom meu.

CODI IBAN

CC

Localitat, data _____

Signatura del titular

USTEC·STEs

Intersindical Alternativa de Catalunya IAC

Barcelona 93 302 76 06
Girona 972 20 20 34
Lleida 973 26 30 32
Tarragona 977 23 52 63
Tortosa 977 51 10 46

barcelona@sindicat.net
girona@sindicat.net
lleida@sindicat.net
tarragona@sindicat.net
tortosa@sindicat.net

www.facebook.com/groups/ustecstes/

@USTECSTEs

